

Rotsplantenforum

Kwartaalblad van de Vlaamse Rotsplanten Vereniging
Nummer 40, December 2014 - Speciale editie

V.U. : Frankie Wulleman
Afgiftekantoor: 8820 Torhout P409104

BESTUUR V.R.V.

Voorzitter: Kris De Raeymaeker,
Voorzitter@vrvforum.be
Secretaris: Freddy Van De Winckel,
Secretaris@vrvforum.be
Penningmeester: Johan Keulemans,
Penningmeester@vrvforum.be
Forumbeheerder: Luc Gilgemy, n,
Forumbeheerder@vrvforum.be
Websitebeheerder: Wim Boens,
Websitebeheerder@vrvforum.be + Archivaris@vrvforum.be
Redactie *Rotsplantenforum*: Luc Gilgemy, n, Wim Boens, Frankie Wulleman.
Eindredactie: Frankie Wulleman,
Redacteur@vrvforum.be

Al Uw berichten worden gebundeld op één e-mail adres: **info@vrvforum.be**

De VRV op het internet vindt u hier terug : **www.vrvforum.be**

ADVERTENTIES

Advertentietarief, per jaar, steeds vooraf te voldoen:

Per jaar op A5-formaat	Een hele pagina	Een halve pagina	Een halve pagina + banner	Een hele pagina + banner
Kostprijs	50 Euro	25 Euro	45 Euro	60 euro

Dit alles indien aangeleverd op 1/1 of ½ A5 formaat.

LIDMAATSCHAP

Lidgeld: 20 Euro per jaar (van 1 jan tot 31 dec.) 12 euro per half jaar of 60 Euro voor drie jaar.

Buitenlandse leden kunnen hun lidmaatschap betalen via volgende gegevens:
Iban-nummer **BE63 7340 1078 6308 Heffen** BIC-adres **KRED BE BB**

Coverfoto: Onze inheemse Pulsatilla vulgaris in de vrije natuur, de plant die ooit als inspiratie diende voor Robert Huyghe om ons logo te tekenen.

In dit nummer.

<i>Voorwoord.</i>	2
<i>Agenda.</i>	3
<i>De klassieke rotstuin. (Rita De Wolf, Luc Gilgemyn)</i>	5
<i>Er bestaat geen leven zonder alpiene planten. (Ger van den Beuken)</i>	12
<i>Vlaamse ‘crevicegarden’ met Ardense roots. (Kris De Raeymaeker)</i>	25
<i>Verhoogd bed en de veenbak. (Jules De Busschere)</i>	35
<i>Tufsteen in de rotstuin. (Luc Gilgemyn)</i>	41
<i>Mijn ervaringen met bollen in de tuin. (Danny Bonnez)</i>	48
<i>Zaaien van bolgewassen, van A tot bijna Z. (Luc Scheldeman)</i> ...	55
<i>Rotsplanten in troggen en schalen. (Frankie Wulleman)</i>	66
<i>Schaduw in de rotstuin breidt de aanplantingsmogelijkheden sterk uit. (Wim Boens)</i>	77
<i>Eigenzinnig en (te) zonnig peatbed. (Kris De Raeymaeker)</i>	84

Voorwoord.

Het lijkt nog maar gisteren dat ik bij jullie binnen viel om ons jubileumjaar aan te kondigen en in de verf te zetten. Maar de tijd vliegt natuurlijk voorbij en inmiddels nadert het einde van ons feestjaar al weer met rasse schreden. We hebben recentelijk nog een kers op de taart gezet met het bezoek aan onze vereniging van Vojtech Holubec. Zijn 3 lezingen in Gent zullen in ons geheugen gegrift blijven en waren zeker een feestjaar waardig. Maar wij Vlamingen zijn natuurlijk Bourgondiërs en die kers was niet onaardig maar ook “een pousse café “ zou nog welkom zijn. Het wordt tenslotte weer winter iets voor de koude dagen komt dan van pas. Wel, ik kan je nu met trots zeggen dat we je niet in de kou laten staan. We zijn trouwens al even aan het feesten en als voorgerecht presenteerden wij jullie dit voorjaar onze mooie kalender. Het hoofdgerecht werd ingenomen door een fantastische meerdaagse reis naar Engeland en het nagerecht was er dus eentje van Tsjechische origine. Maar op naar de finale nu. Wij dachten dat jullie straks -op die koude gezellige winteravonden - eindelijk wel eens de tijd zouden vinden om lekker onderuit te leunen in je zetel? En op zo'n moment is - naast die “pousse café “ natuurlijk - een streepje goede lectuur misschien nog wel op zijn plaats. Dus gingen wij aan de slag voor een extra dik nummer van ons tijdschrift. Eentje waar je even een lange winteravond mee zoet bent. Eigenlijk zijn we nog wat verder gegaan en hebben we gekozen voor een nummer met nog meer draagkracht. Een extra uitgave met enige encyclopedische allures waar we hopelijk nog dikwijls kunnen naar terug grijpen.

Daar waar Vojtech in zijn 3 schitterende lezingen vooral de focus heeft gelegd op de natuurlijke groeiplaatsen van onze rotsplanten gaan wij het hier vooral hebben over hoe we dit moeten projecteren naar onze tuinen. In dit extra dik nummer proberen we uit te leggen hoe we een geschikt biotoop kunnen aanleggen voor al die hebbedingetjes met hun specifieke eisen. Diverse methodes en inzichten worden hier in het lang en breed beschreven. Er zijn tegenwoordig aardig wat tuinstijlen bekend in onze “rotsplantenwereld”. En ieder van die stijlen predikt een zeker gebruik van bepaalde materialen en technieken. Allemaal bieden ze een aantal voordelen die van pas kunnen komen in onze soms ongelijke strijd die we voeren met het machtige gebergte. Tufsteentuinen, crevices of voegentuinen, peatbedden, troggen, ... ze reiken ons allemaal handvaten aan die moeten helpen in de moeilijke cultuur van onze schitterende rotsplanten. Aan ons om met die waaier van mogelijkheden aan de slag te gaan. Om de keuze een beetje te vergemakkelijken leek het ons geen slecht idee om eens een themanummer te maken over al die diverse vormen van rotstuinen en dito technieken. Hier worden nog eens de pro's en contra's tegen elkaar afgewogen. Al zou het me ook niet verbazen dat velen onder ons

straks nog meer gaan diversifiëren en gaan voor de totale oplossing. Want misschien besluiten jullie wel dat het beter is om al die diverse types van rotstuin onder te brengen in 1 tuin? Maar nu loop ik al iets te hard van stapel natuurlijk ...

We hopen vooral dat dit speciale nummer - dat meer gericht is op de praktische kant van onze hobby - jullie kan begeisteren en dat het een nuttig hulpmiddel en bron van inspiratie kan zijn. Dit is op zich al een heel grote uitdaging geweest waar we alleszins heel erg ons best voor hebben gedaan. Het resultaat ligt nu voor jullie neus. Onze dank gaat dan ook naar alle mensen die meegewerkt hebben aan dit mooie nummer. Uiteraard was een coverfoto van een Pulsatilla – groeiend op Belgische bodem - een must voor dit jubileumnummer. De Pulsatilla is niet voor niks het embleem van de vereniging. Veel leesplezier.

Kris .

Een hart voor alpiene planten... . Bovenstaande foto straalt het opzet en de begeesting van dit jubileumnummer uit. Het is een close-up van Dicentra 'Burning Hearts', een plant uit het peatbed van Kris. (zie pag 84)

Agenda.

Op 31 januari 2015 houden we onze eerste voorjaarslezing.

Deze bijeenkomst zal plaatsvinden in de universiteit van Gent, Karel Lodewijk Ledeganckstraat 35, 9000 Gent. U dient dan aanwezig te zijn in auditorium 5. De bijeenkomst vangt aan om 10 h. 00 en zal eindigen omstreeks 15 h. 30.

Op die dag heeft Kris De Raeymaeker twee lezingen voor ons in petto, ééntje over Noordoost-Turkije en ééntje over het prille voorjaar in Zuid-Turkije.

Aan de lezing wordt ook nog een tombola gekoppeld en onze nieuwjaarsreceptie.

Op 21 februari 2015 houden we onze tweede voorjaarslezing.

Deze ledenvergadering vindt plaats op hetzelfde adres als hierboven beschreven maar dan wel in auditorium 4. We beginnen om 10 h. 00 en eindigen omstreeks 15 h. 30.

De eerste lezing wordt verzorgd door 'partners in crime' Luc Scheldeman en Hendrik Van Bogaert. Zij vertellen hun wedervaren over hun reis naar Armenië, waar ze naar Oncocyclysirissen zochten en ander fraai spul. In de namiddag zal Jan Fouquaert een lezing brengen over Saxifraga.

Ook deze lezingendag wordt afgesloten met een tombola.

Op 28 februari richten wij nogmaals een clubreis in.

Op vraag van velen trekken wij opnieuw naar de UK om daar de legendarische rotsplantenshow van Harlow te bezoeken, zoals we deden in 2012. Wie er toen bij was herinnert zich vast nog die leuke dag. Er werd toen niet alleen van de spetterende voorjaarsshow genoten, er werd tevens stevig ingekocht, want er is namelijk ook nog een grote plantenverkoop aan de show gekoppeld. Verdere details over die uitstap zullen nog volgen.

De achtertuin van Luc is een schoolvoorbeeld van een kleurrijke rotstuijn.

Foto: Luc Gilgemyn.

De klassieke rotstuijn.

Zoals er veel wegen naar Rome leiden, zo zijn er ook verschillende scenario's mogelijk om het verlangen naar een rotstuijn in werkelijkheid om te zetten. Een ruime, uitgestrekte rotstuijn aanleggen in één grote inspanning/investering is een eerste mogelijkheid. Een kleiner exemplaar in verschillende, in de tijd gespreide, episodes opbouwen is dan weer een andere manier om tot het beoogde resultaat te komen. Hieronder beschrijven 2 leden hoe het bij hen gelopen is.

Een rotstuijn uit het niets

Rita De Wolf

Een daguitstap met de cactusclub van Leuven bracht ons toevallig voorbij de alpine tuin van Ber Slangen die een opendeurdag had. Wat ik me nog herinner is een rotswand vol met bloeiende Ramonda's, een waterval met een vijvertje

en zoveel, voor mij totaal onbekende, bloeiende rotsplantjes. Ik kreeg het adres van de Schotse rotsplantenvereniging en werd onmiddellijk lid.

Ik wist toen helemaal niet dat er een Nederlandse rotplantenvereniging bestond, tot ik me vier jaar later liet inschrijven voor een reis naar Tsjechië met Harry Jans. Ook hier weer een gelukstreffer. Een koppel zegde op het laatste moment deze reis af en ik mocht mee in hun plaats.

Nooit zoveel plezier gehad, nooit zulke prachtige tuinen bezocht en nooit zoveel frustraties gehad, want ik had nog nooit gehoord over *Physoplexis comosa* of *Saxifraga 'Bohemia'* met oranje bloemen en als enige Belgische tussen Nederlanders en twee Duitsers mocht ik dit wel horen (wel op een prettige manier). Tevens een pluim voor Harry, want deze reis was tot in de puntjes verzorgd.

Toen ging alles in een stroomversnelling. Dankzij Harry kon ik in Nederland 50 ton tufstenen kopen aan een goede prijs (voor minder kwam men niet naar België). Jef Lemmens en Roger Saelens kochten elk 10 ton en ik dan maar de rest. Hierbij nog 40 ton leem, 10 ton brekerszand en verschillende aanhangwagens tufgruis die mijn vader in Nederland ging halen in ruil voor een goede pint bier.

Mijn tuin helt spontaan af naar beneden vanaf het terras. Ik had al een beek laten maken, ongeveer 40 meter lang, met tussendoor drie kleine vijvertjes die uitmondden in een grote, cirkelvormige vijver van 10 meter diameter. Het voorliggende gazon werd met een verticuteermachine vernalen en met de leem werden kustmatige heuveltjes gemaakt, vijf in totaal en niet te hoog om het uitzicht op de omringende velden te behouden.

De vaak zeer grote stenen werden met de kruiwagen naar beneden gesjouwd en gestapeld. Soms hadden we drie à vier personen nodig om één steen op te heffen en te vervoeren. Drie volle weken hebben we hier aan gewerkt. De stenen werden zeer dicht tegen mekaar gelegd en de spleten ertussen werden opgevuld met een mengsel van leem, brekerszand en tufgruis, dit dankzij de goede raad van Harry Jans.

De regen hielp de grond in te spoelen, maar het duurde toch verschillende weken eer we de rotstuin konden beplanten, het plezierigste deel.

Ik heb gedurende al die jaren veel planten verloren, vooral door gebrek aan kennis maar al doende leert men. Ik weet dat mijn stenen kalkhoudend zijn maar ik pas het grondmengsel aan volgens wat de plant verlangt en hou ook rekening met zon, schaduw, droog of nat. Dit is simpel uitgedrukt maar nu is er voldoende informatie beschikbaar via internet. Eerder kon ik met mijn vragen altijd terecht bij Jef Lemmens.

Mijn tuin ligt op het zuiden en planten zoals Pulsatilla's en Daphnes doen het zeer goed. Andere planten zoals *Erinus alpinus* woekeren dan weer. Het is steeds weer zoeken naar een evenwicht, maar ik moet eerlijk zijn, ik geniet er nog alle dagen van.

Ondertussen is er een hoekje bijgekomen voor vleesetende planten, winterharde orchideeën, Hepatica's en andere schaduwplanten. Dit dankzij de goede raad en het enthousiasme van onze eigen leden waarvan er verschillende echte vrienden geworden zijn.

Dit muurtje was het allereerste stukje rotstuint dat Luc aanlegde.
Foto: Luc Gilgemyn.

De aanleg van een rotstuint... een nooit voltooide symfonie

Luc Gilgemyn

Ongeveer 25 jaar geleden was de start van mijn rotstuint eigenlijk een toevalstreffer. Een oom van mijn vrouw had een partij rotsstenen van niet nader bepaalde origine op overschot en vroeg of wij interesse hadden. Ik zag er wel iets in en de partij werd in onze nog aan te leggen tuin gesjouwd. Nadat ze een paar jaar onaangeroerd waren blijven liggen, werden de stenen verwerkt in een steunmuurtje van ca. 70 cm hoog, waarachter een verhoogd bed werd aangelegd... meteen de start van een tot op vandaag nog voortdurend project. In die tijd was er nog geen internet, geen VRV en literatuur over rotstuinen was zeldzaam. Van het bestaan van de AGS of de NRV had ik toen nog geen weet. Dit alles om u te vertellen dat het hele proces bij de aanvang in grote mate een

ervaring van “trial and error” was. Want de eerste vraag die men zich dan stelt is natuurlijk, wat voor planten ga ik in dit verhoogde bed nu een plaats geven? In mijn onwetendheid ging ik op zoek naar “rotsplanten” in de tuincentra in mijn omgeving... je raadt het al, het succes was eerder matig te noemen... De meeste planten bleken na korte tijd veel te groot te worden - ik herinner mij

Campanula portenschlagiana en *Armeria maritima* die wel “kort” bleven maar in geen tijd alles in hun buurt overgroeiden... neen dus.

Het toeval bracht ons in 1990 naar de Gentse Floraliën, want Azalea's en Rhododendrons behoorden toen al tot onze favoriete planten en daar wilden we wel eens meer van zien. Midden al dat bloemengeweld was echter ook een rotstuintje aangelegd met daarin een prachtig geel bloeiend, rozetvormig plantje dat ik nog nooit eerder had gezien. *Lewisia cotyledon* bleek de naam, die ik ijverig noteerde. Even verder vond ik ook de naam van de man die het tuintje had aangelegd: Noël Portier uit Brugge. Een zoektocht naar die kwekerij drong zich op en een paar weken later stond ik er voor de deur... met opvallende mond kijkend naar de reusachtige rotstuintje die er als publiekstrekker was aangelegd en één en al be- en verwondering voor de vele kleine juweeltjes van planten die er te zien en te koop waren. Een passie was geboren. Natuurlijk wilde ik zo'n *Lewisia cotyledon*(s) aanschaffen, maar dat bleek niet zo eenvoudig. Noël had immers slechts een beperkt aantal exemplaren mee gebracht vanuit Engeland en het was pas na veel gezaag dat ik er een paar mocht kopen, met de belofte om na de bloei het zaad aan hem terug te bezorgen. De koning te rijk toog ik naar huis met mijn *Lewisia*'s en uiteraard nog een aantal andere kleinoden die mij waren aanbevolen. Het verhoogde bedje achter de steunmuur was snel vol geplant met o.a. *Phlox douglasii* ‘Cracker Jack’, *Campanula garganica*, een *Sedum* waarvan de naam verloren is gegaan, *Gypsophila repens* ‘Dorothy Teacher’, enz... de *Lewisia*'s vonden een plaats in de spleten van het steunmuurtje, want er was me gezegd dat ze het beste een verticale standplaats kregen om rotting te voorkomen.

De bezoeken aan de kwekerij van Noël Portier werden een regelmatig terugkerend “dagje uit” en telkens weer kwamen we terug met een volle kofferbak met allerlei hebbedingen. Dat resulteerde uiteraard in een fenomeen dat eenieder van ons welbekend is: plaats te kort in de rotstuintje! Uitbreidingsplannen moesten bijgevolg worden gesmeed en extra stenen gevonden.

Straatwerken in de buurt leverden “afval” op van een partij grijze granietblokken die er best aardig uitzagen en die ik gratis op de kop kon tikken. Voldoende om een nieuw steunmuurtje op te bouwen met daarachter de aarde opgegraven uit het vijvertje dat ik op dat moment aanlegde. Een kleine beekloop kon niet ontbreken en daarna kon ik opnieuw gaan planten... voor mij telkens weer het plezierigste deel bij de opbouw van een stuk rotstuintje. Een *Draba imbricata* kreeg een ereplaats, naast o.a. *Saxifraga* ‘Southside Seedling’ en een *Helichrysum milfordiae*. Mijn eerste *Gentiana acaulis* vond er ook een plaats.

Met uitzondering van de *Helichrysum* bevolken deze drie soorten ook vandaag nog - 20 jaar later - mijn tuin.

Snel was ook dit stuk weer vol geplant en moest ik op zoek naar nieuwe uitbreidingsmogelijkheden. Een groot stuk gazon in de achtertuin viel ten prooi aan mijn nieuwe expansiedrang. Meer stenen waren van doen om een verhoogd bed aan te leggen. Vooral omdat ze goedkoop waren viel mijn keuze

Het deel, opgebouwd met grijze ardennersteen, tegen de huismuur.

Een verhoogd bed, omzoomd met Rhododendron.

Foto's: Luc Gilgemyen.

Arenaria tetraquetra var. *granatensis* heerst in de voortuin.

Foto: Luc Gilgemyn.

op maaskeien... een fout die ik nu niet meer zou maken. De maaskeien zijn immers eerder afgerond en stapelen bijgevolg moeilijk... ze zijn ook niet echt plantvriendelijk te noemen. Maar goed, ik had ze nu eenmaal aangeschaft en ik moest het er mee doen. Uiteindelijk vond ik het eindresultaat toch vrij acceptabel en ik kon weer aan de plant. O.a. *Dianthus 'La Bourboule'*, *Campanula chamissonis major* vonden een plaats in de zon. Aan de meer beschaduwde kant van het bed kwamen mijn eerste *Saxifraga's* terecht. Op de noordkant vond ik geschikte plekjes voor *Ramonda myconi* en *Haberlea rhodopensis*. Onnodig toe te voegen, dat ook een aantal exemplaren van *Lewisia cotyledon* en *Lewisia tweedyi*, die ik inmiddels ook had leren kennen, er een plaatsje kregen.

Het verhaal gaat verder! Een paar jaar later kreeg het plan vorm om tegen de achtergevel van het huis een vrij hoge en steile helling aan te leggen om droogte- en zon minnende planten te herbergen. Ik had inmiddels immers de ervaring opgedaan dat heel wat van onze geliefde "rotsplanten" helemaal niet van onze natte winters houden. Het leek mij dus een goed idee om in de regenschaduw van de huismuur, op het oosten, aan de slag te gaan. De muur zelf werd eerst zorgvuldig tegen vocht beschermd vooraleer het compost en de stenen er tegen aan werden gestapeld. Bij de aanschaf was dit keer mijn keuze gevallen op een 1500 kg grijze ardenner rotsen, wat een "berghelling"

opleverde die de realiteit in mijn ogen vrij goed benaderde. Op die droge helling kwamen o.a. *Lewisia tweedyi*, *Origanum amanum*, *Degenia velebitica*, *Penstemon pinifolius*, *Lithodora oleivana*, diverse *Androsace's*, *Draba's* en *Veronica's* terecht.

Nog was de expansiedrang van de rotstuinfanaat in mij niet gestild. Nu moest de voortuin er aan geloven. Aan de zijkant was een niervormig, verhoogd bed het volgende project. De c.a. 40 cm hoge muurtjes werden gestapeld met vrij rechthoekige grijs-violet getinte stenen waarvan ik de soortnaam echter verloren ben. *Phlox douglasii 'Lilac Cloud'*, *Veronica rupestris rosea*, *Campanula biebersteiniana*, *Oxalis adenophylla* en *O. enneaphylla* zijn maar enkele van de talrijke bewoners.

Bleef nu nog over: de centrale voortuin waarvan het gazon mij ook grondig verveelde. Mijn overbuur zorgde voor de nodige inspiratie... Toen die een vijver uitgroef vertelde hij mij dat hij nu nog de aarde moest laten weghalen... Neen dus...met de kruiwagen was die aarde toch veel gemakkelijker naar de overkant van de straat, in mijn nieuw stukje rotstuint, over te brengen? Zo

gezegd, zo gedaan en een nieuwe heuvelrug kreeg vorm. Weer op bezoek bij de rotsenboer gegaan en dit keer werd een partij Grauwacke rotsen uitgekozen. Een roodbruine, harde zandsteen, die als ruggengraat voor het geheel zou dienen. Voor de helling op het zuiden ging ik op zoek naar rotsplanten die het graag warm en zonnig hebben. Een aantal leden van de *Asperula* familie vonden er een onderkomen samen met o.a. *Penstemon rupicola*, verschillende kleine *Dianthus* soorten, *Pelargonium endlecherianum*, *Eriogonum caespitosa*, enz... *Arenaria tetraquetra* var. *granatensis* staat er nu ook al ruim 15 jaar mooi te wezen en is inmiddels uitgegroeid tot een blikvanger van ruim een halve meter doorsnede. Op het westen en het noorden zorgen kolonies van o.a. *Saxifraga*, *Lewisia* en *Androsace* voor de nodige kleur.

Later volgden ook nog de aanleg van een tufsteen gedeelte en een peatbed, maar daarover wordt op een andere plaats in dit nummer geschreven.

Androsace zambalensis, een moeilijk te kweken plant, uit de collectie van Ger. Foto: Ger van den Beuken.

Er bestaat geen leven zonder hoog alpiene planten

Ger van den Beuken

Het is al even geleden dat ik voor de eerste keer door de bergen struinde en genoot van al dat moois wat in de alpenweiden groeide. Maar mijn hart ging pas echt snel kloppen toen we voor de eerste keer de boomgrens passeerden en kennis maakten met de echte hoog alpiene planten. Even geleden, kun je alleen maar zeggen als tijd onbepalend is, maar in een mensenleven is pakweg 35 jaren ervaring met alpiene planten aardig wat.

Het was voor die tijd dat ik voor de liefhebberij bezig was met de opkweek van vaste planten en behoorlijk wat ruimte ter beschikking had. Door bepaalde omstandigheden gingen we verhuizen naar onze hedendaagse kleine locatie waar we probeerden van al die kostbare kleinoden hetgeen we op onze bergtochten zagen, een en ander op te kweken. Het was in die begintijd niet zo

makkelijk om aan kweekmateriaal te komen. Het enige adres waar je de meer aparte planten kon kopen was de Bloemenhoek in de Bilt. Maar toch, vanaf die tijd is alles in een stroomversnelling gekomen en houden we ons bezig met de opkweek van de meest bijzondere alpiene planten met een voorkeur van cushion plants hetgeen met vallen en opstaan lukt en mislukt.

Het mooie van deze liefhebberij is dat we tijdens de vele reizen die we maken, steeds weer kennis maken met nieuwe plantensoorten en vooral de vegetatie van Z. Amerika heeft de laatste jaren een bepaalde voorkeur. In dit verhaal is het uiteraard ondoenlijk om de cultuur van allerlei geslachten uit te diepen, daarom beperk ik me tot datgene waarmee ik de meeste ervaring heb en waarvan ik weet dat veel liefhebbers interesse hebben om deze planten zelf te vermeerderen.

Waarom dan ook niet meteen alfabetisch beginnen en met de deur in huis vallen met het geslacht **Androsace**. Deze planten familie kan onderverdeeld worden in makkelijke en moeilijke soorten, van kalkrijke en van zure gebieden. Dit zijn op de eerste plaats zaken waarop men moet letten in verband met het gebruik van je substraat (hoge of lage PH). Kalkrijk of zuur kan men al bepalen tijdens de bergtochten die je maakt. Ben je niet zo reislustig, koop dan goede botanische boeken en haal daar de nodige informatie uit. Dit is de informatie die uiteraard voor alle geslachten geldt. Het kweekmateriaal kan bestaan uit zaden of volwassen planten die men gebruikt om stekgoed van te nemen. Zaadgoed kan men het beste aanschaffen bij enkele goede, betrouwbare leveranciers. Van de verschillende verenigingen kan men uiteraard ook zaden krijgen, maar te vaak draait het qua naamgeving uit op een desillusie. Het uitzaaien kan men het beste meteen doen nadat de bestelling arriveert en dit is meestal laat in de herfst. Een perfecte tijd omdat de zaden vers verzameld zijn en als het een beetje meezit binnen niet al te lange tijd een koude periode te verwachten is. Zaaïen doe ik altijd in 9cm potten met een substraat bestaande uit goede standaard kwaliteit zaaigrond gemengd met een deel fijne perliet. Afdekken met fijn Japans split. Verspenen of meteen oppotten van de zaailingen, zodra de eerste echte blaadjes te zien zijn in een goed gedraineerd substraat (kalk of zuur). Altijd goed in de gaten houden of er geen schimmelvorming optreedt en indien nodig meteen spuiten. Vanaf zaailing zie je al snel of je te maken hebt met een makkelijke of moeilijke soort. De meeste mensen kweken planten voor zich zelf of om wat te ruilen, daarom zijn enkele goede planten al een perfect resultaat. Stekken van *Androsace* is over het algemeen een eenvoudige manier om wat sneller toonbare planten te hebben. Het voorjaar, wanneer de planten in optimale groei zijn, is de beste tijd om dit karwei te klaren. Ik noem maar één voorbeeld, maar zo zijn er veel, *Androsace jaquemontii*. Zo'n soort vormt een mooi kussen, bestaande uit kleine nieuwe rozetjes. Deze rozetjes kunnen afgesneden worden met een steeltje van pakweg 1 tot 2 cm. Deze stekjes krijgen met genoeg tussenruimte een plaats in een propagator in een

Androsace jacquemontii.
lehmanniana 'Goteburg Yellow'.

Androsace

aucheri.

Foto's: Ger van den Beuken.

stekmedium dat exact hetzelfde is als wat ik voor mijn uitzaai gebruik, alleen met toevoeging van extra scherp zand. De stekken licht gieten, daarna spuiten tegen schimmel aantastingen en de propagator wegzetten op een lichte plaats, echter nooit in de volle zon. Iedere dag de stekjes licht benevelen om de luchtvochtigheid hoog te houden. Bij genoeg warmte kan men na 3 weken beworteling verwachten. Men kan *Androsace*-soorten onderverdelen in verschillende categorieën; en wel de minder gevoelige compact groeiende soorten voor in een trog, voor een grotere rotstuijn zijn weer andere prachtige soorten te gebruiken en ten slotte de rariteiten, die extra zorg en bescherming nodig hebben. Op verzorging in de tuin ga ik niet verder in. Vooral omdat de omstandigheden in vrijwel elke tuin anders zijn. Wel moet ik toegeven dat dit geslacht niet altijd even makkelijk is. In het verleden was het vaak de winterperiode die voor uitval zorgde. De laatste jaren is de zomer de boosdoener. 40°C. in de schaduw is nu net niet het perfecte klimaat voor de cultuur van hoog alpiene planten. 2 dagen van zo'n extreme hitte doen nogal wat planten de das om. Maar oké, dat is de uitdaging, is het niet?

Campanula soorten zijn er te veel om op te noemen. Ik wil me echter beperken tot die soorten waarmee ik niet alleen goede maar ook slechte resultaten geboekt heb. Te beginnen met *C. morettiana* en *C. zoysii*. Beide soorten zijn nog wel te kweken uit zaad maar een lang leven zijn beide soorten nooit beschoren. Hetzelfde geldt voor *C. alpestris*, alhoewel als je hiervoor een mooi biotoop kunt creëren, zou het wel mee kunnen vallen. *C. cenisia* is hetzelfde verhaal. Prachtige planten zijn er uit zaden te kweken maar daarna begint vaak de ellende. Kijk maar eens rond op hun oorspronkelijke plek hoog in de Alpen, dan zul je zien waarom. Ik kweek al deze soorten ieder jaar weer opnieuw, omdat ik weet dat er weer vraag naar is. Deze planten gaan alleen maar naar die mensen die het niet opgeven om resultaat te zien. Maar waarom moeilijk als het ook makkelijk kan. Als je om er maar een paar te noemen, *C. aucheri* of *C. dasyantha* var. *superba* neemt, dan heb je meteen een paar super soorten in huis, waarmee je jaren vooruit kunt. Of de mooie kruipende soort *C. arvetica*. Voor op tufsteen de makkelijke *C. raineri* en *C. raineri* 'Alba'. Allemaal soorten die betreffende grondsoort geen eisen stellen en met een behoorlijke dosis zon een prachtig effect geven in elke rotstuijn. Ik wil enkele soorten die in de *Campanulaceae* groep thuis horen zeker vermelden en dat zijn *Edraianthus pumilio*, een soortje wat zich zelfs uitzaait als de omstandigheden goed zijn, maar zeker ook *E. serpyllifolius* en met name dan de "Major" vorm met grote

purperkleurige bloemen. Voor op tufsteen is de uit Turkije afkomstige *Asyneuma pulvinatum* een plaatje en voor de alpiene kas is *Trachelium asperuloides* een must. Dit zijn zomaar wat soorten die zeker de moeite waard zijn. Van *Edraianthus* zijn intussen weer wat nieuwe soorten vanuit de Balkan geïntroduceerd.

Daphne is een geslacht dat mooi aansluit bij alle andere alpiene planten, al is het maar om structureel een mooi geheel de krijgen in de rotstuin. Er zijn soorten in alle maten en kleuren van goed tot matig winterhard, makkelijk en moeilijk. *Daphne petraea* de kleinste van alle soorten, is met name geschikt voor crevice beplanting. Vooral de befaamde tufsteen soort komt hiervoor in aanmerking. Er zijn intussen nogal wat verschillende vormen in omloop, waarvan de witte vorm 'Tremalzo' genaamd, wel de meest gezochte rariteit is. Ook verschillende *x hendersonii* types zijn voor dezelfde aanplant geschikt. Verder zijn er natuurlijk veel andere soorten en vormen te gebruiken, afhankelijk van de beschikbare ruimte. De vermeerdering gebeurt op verschillende manieren. Enkele soorten kunnen makkelijk uit zaad vermeerderd worden, waarvan *D. mezereum* en *D. tangutica* wel de belangrijkste zijn, vooral omdat deze soorten veel gebruikt worden als onderstam bij de ent methode. Stekken heeft echter zeker mijn voorkeur, vooral omdat het resultaat in aantallen positiever is, en zeker zo belangrijk dat na een bepaalde periode geënte planten het loodje leggen (dit is mijn persoonlijke ervaring). Naar mijn mening misschien een gevolg van de verkeerde combinatie onderstam - soort. Maar ook stekken geeft nogal wat verschillende resultaten. Dit kan misschien aan de verkeerde periode liggen wanneer de stekken genomen zijn, of dat de weersomstandigheden funest zijn, enfin soms goede en soms minder goede opbrengst. Natuurlijk scheelt het ook welke soort gestekt wordt en hoe de stek genomen wordt. Van de prachtige geel bloeiende *D. calcicola* b.v. nam ik in het verleden het lange jonge schot als stekgoed hetgeen altijd totaal de mist in ging. De laatste jaren ga ik als volgt te werk. Ik snoei alle jonge lange scheuten af en daarna ontwikkelt zich op het oudere hout kleine jonge aanwas. Deze kleine scheutjes trek ik met een hielkje van het hout en snij het mooi recht bij. Daarna steek ik het ondereinde in Clonex. Dit is een gel die het bewortelen bevordert, maar ook de uiteinden behoedt tegen rotting. Het resultaat is perfect te noemen. Als substraat gebruik ik een mengsel van zaaigrond en perliet. Alles gewoon uitproberen en door ervaring word je wijzer.

Dionysia's zijn erg moeilijk in de vermeerdering, maar heb je de ideale condities; b.v. een alpiene kas of een plaats waar je de planten kunt afschermen tegen vooral regen of sneeuw, kun je deze planten doorkweken tot wel 20 jaar of ouder zonder enig probleem. Nee, het is de vermeerdering die menigeen en mijzelf behoorlijk parten speelt. Stekken kunnen het beste genomen worden meteen na de bloei, wanneer de planten in de groei gaan. Het

substraat dat ik gebruik is fijne puimsteen . *Dionysia aretioides* is wel de makkelijkste soort om te stekken. Soorten zoals *D. afghanica* en de hybriden hiervan, zijn niet zo moeilijk aan de wortel te krijgen - nee , het tegendeel is waar - het nemen van goede stekken is een crime. Van *D. freitagii* kan men weer makkelijk stek nemen maar van zo'n soort is het weer de handicap dat zo'n plant na enkele jaren gaat verhouten. Ik wil hiermee alleen maar aangeven dat jonge groene stekken de meeste kans van slagen hebben. Heb je tenslotte

Dionysia afghanica.

Dionysia 'Gothenburg'.

Foto's: Ger van den Beuken

resultaat, pot deze plantjes dan op in een mengsel van seramis, zand, perliet en een klein aandeel potgrond. Het beste kunnen de planten verder opgekweekt worden in stenen potten ingegraven in een zandbed welk altijd vochtig gehouden wordt. Door de capillaire werking worden de planten op deze manier voorzien van hun waterbehoefte. In langdurige droge perioden is wel eens nodig om extra water te geven. Dit gebeurt dan wel zonder de plant nat te maken. Ook felle zon is een vijand van dit geslacht. Schermen hier tegen is dan ook zeker noodzaak gedurende het voorjaar en zomer periode. Om vooral oudere planten aan de groei te houden mest ik 2 maal per voorjaar bij met een oplossing met Kristalon. Het is ondoenlijk om in een verhaal van enkele pagina's alle details exact uit de doeken te doen, maar vragen mogen altijd per email gesteld worden. Als ik hiervoor de tijd heb zal ik zeker antwoorden.

Draba's zijn onmisbare planten voor het vroege voorjaar. Als andere planten nog in rust zijn, laten deze soorten al hun gele of soms witte bloeiwijzen zien. Over het algemeen kan men spreken van makkelijke soorten, alhoewel er een aantal zijn die zeker een plaats in de alpiene kas nodig hebben en dat ook zeker verdienen. Enkele soorten noemen die hiervoor echt de moeite waard zijn, en ook buiten de bloeiwijze als kussen een mooie sierwaarde hebben zijn *D. acaulis*, *D. longisilqua*, *D. mollissima*, *D. subacaulis* en *D. polytricha*. Erg mooi op tufsteen is de witbloeiende *Draba dedeana*, endemisch in de Picos de

Europa in N.W Spanje. Even ter verduidelijking; er circuleren planten onder de naam *D. yunnanensis* welke alleen maar gedetermineerd kunnen worden als *D. polytricha*. *D. yunnanensis* heeft langere bloeiwijzen en ook de rozetvorm is compleet anders. Ik betwijfel of de echte soort *D. yunnanensis* in cultuur is. Voor zover ik weet zijn van alle genoemde soorten zaden verkrijgbaar en ook relatief makkelijk hierdoor te vermeerderen. Ook stekken of opdeling van grotere planten verdient aanbeveling. Als compost samenstelling altijd een goed gedraineerd en meestal kalkrijk mengsel gebruiken. Voor het verdere gebruik, beter gedetailleerde lectuur raadplegen.

Eritrichium is een geslacht met niet al te veel soorten. Ik wil aan enkele soorten toch wel aandacht schenken, vooral omdat deze planten zo schitterend zijn dat ik ze elk jaar opnieuw weer opkweek van zaadgoed. Iedereen zal het met me eens zijn dat deze eerste zinsnede niet al te positief overkomt. De reden is, en inmiddels hoef ik dat bijna niemand meer uit te leggen, dat alle soorten extreem moeilijk zijn en niet voor langere tijd in leven te houden zijn. Een slechte reputatie is hiervan het gevolg. Te beginnen met onze Alpen soort *E. nanum*. Uniek te noemen als je deze plant in het hooggebergte ziet. Dat is dan ook de reden dat veel liefhebbers deze soort uit willen proberen. Frustraties volgen na aanplant waar dan ook. Of dit nu is op tufsteen, in een pot, in een trog, het doet er allemaal niet toe. Nog nooit heb ik gehoord dat iemand *E. nanum* of zijn of haar broer of zus *E. aretioides* uit N. Amerika langer in cultuur had dan 2 jaren. Om nog maar niet te praten over de armzalige bloei. Een iets

Draba ossetica var. *racemosa*. Foto: Ger van den Beuken.

ander verhaal is het met *E. howardii*, ook afkomstig uit N. Amerika. Als je over prestaties wilt praten mag ik zeggen dat ik hopelijk op de dag van publicatie mijn *E. howardii* voor het derde jaar nog in leven heb. Enig nadeel dat de bloei met enkele bloemetjes tot nu toe tegen viel. Wie ondanks al deze rampspoed toch zijn geluk wil beproeven raad ik een perfect grunderig en kalkrijk mengsel aan. Met verdere soorten, uit met name China zoals *E. sachalinensis*, *E. kamtschanicum* of *E. tianschanicum* heb ik niet genoeg ervaring om hierover een oordeel te vellen.

Gentiana. Over dit geslacht ben ik wat betreft cultuur in de tuin snel uitgepraat. De reden is dat onze tuin te zanderig is en Gentianen groeien nu eenmaal graag op een wat zwaardere grondsoort of voor de herfst gentianen op een turfbed. Twee soorten die het ondanks dit gemis toch bijzonder goed doen zijn *G. acaulis* 'Holzmannii' met uitbundige bloei en *G. dinarica*. Iets anders is het met de opkweek. Dit verloopt erg voorspoedig door uitzaai, hetgeen meteen gebeurt nadat de zaden binnen komen van de verschillende verzamelaars. Dit is meestal laat in de herfst. Na een koude periode komen de zaailingen in het voorjaar goed op. Het is onzinnig om hier een hele reeks soorten te noemen die de moeite waard zijn om te kweken, maar is de tuin geschikt, laat het niet na om al deze hemelsblauwe kleuren in je tuin te halen. De Engelsman zegt "Absolutely gorgeous".

Jankaea heldreichii, is een bijzonder begerenswaardige soort, deel uitmakende van het geslacht Gesneriaceae waaraan ik extra aandacht wil besteden. De soort is afkomstig van de Olympusberg in Griekenland en groeit daar op verticale kalkrotswanden in de schaduw. *J. heldreichii* is een plant die iedereen wel in de tuin wil hebben of misschien al heeft. Het is echter vrij lastig om aan deze soort te geraken en de reden hiervoor is dat de soort behoorlijk moeilijk te vermeerderen is. Van zaad is de enige mogelijkheid om een groter aantal planten te kweken. Ook door middel van bladstek is een mogelijkheid, maar hier kom ik later op terug. Eerst

terug naar de uitzaai. Als je aan zaadgoed kunt komen wat al zelden het geval is, moet je de zaaigrond die bestaat uit fijne zaaigrond, gemengd met scherp zand en een klein aandeel tufsteengruis eerst steriliseren. Dat kan in de magnetron gebeuren, iets waar de echtgenote beslist de neus voor ophaalt. Maar toch, om te voorkomen dat algen en later mosgroei het zaaimedium gaat overgroeien moet alles, inclusief de propagator volkomen steriel zijn. De zaden, die superfijn zijn, worden op het zaaimedium uitgezaaid zonder afdekking van grind of iets dergelijks. Daarna gesteriliseerd water geven met een fijne broes, afdekken met de transparante kap en wegzetten op een beschaduwde plaats. Indien nodig tussentijds licht broezen. Maar altijd gesteriliseerd water gebruiken. Als het weer een beetje meewerkt zul je na een aantal weken (ik noem geen getal) de ultra kleine zaailingen zien opkomen. Na een tijd, als de planten iets gegroeid zijn, een lichte bladmest oplossing gebruiken (gesteriliseerd). Als je ziet dat de zaailingen groot genoeg zijn, de plantjes verspenen in verse zaaigrond. Dit alles kan een paar keer herhaald worden totdat de planten groot genoeg zijn om opgepot te worden. Hiervoor een mooi grinderig, kalkrijk en humusrijk medium gebruiken. Ook dan weer de planten zolang mogelijk onder gespannen lucht houden. Veel succes!!! Bladstek kan ook, maar ook dit is een langdurige geschiedenis en het aantal geogste planten is klein. Vaak verrotten de bladeren, voordat zich aan de basis van het blad een nieuwe rozet gevormd heeft. Met *Ramonda's* en *Haberlea's* gaat dit allemaal veel vlotter en makkelijker. De bladeren worden aan de basis afgescheurd en schuin in een

mooi gedraineerd stekmedium gestoken. Wegzetten op een beschaduwde plaats en wachten totdat er wortelvorming plaats vindt. Daarna oppotten en na een tijd zul je aan de basis van het blad een rozet zien verschijnen. Alle Gesneriaceae staan bij voorkeur op verticale kalksteen. De *Janka*'s staan bij uitzondering alleen op tufsteen.

Ramonda myconi zaait zich in onze tuin massaal uit. Ook vind je planten op die plaatsen, waar je ze normaal niet verwacht. Met *Ramonda nataliae* en *R. serbica* is dit een ander verhaal. Ook zijn er nog de hybriden *x jankaemonda vandedemii* en *de x ramberlea Inshriach'*, rariteiten die je bij toeval wel eens ziet bij een liefhebber en met wat geluk ook nog kunt aanschaffen.

Saxifraga is een geslacht dat onderverdeeld is in 16 verschillende secties, telkens weer bestaand uit subsecties. Ik ga hier niet verder op in en behandel alleen de 2 belangrijkste groepen. Als eerste de *Ligulatae* groep waarvan de subsectie *Aizoonia* het meest voorkomt in onze tuinen. De soorten waarmee ik de prettigste en beste ervaring heb zijn *S. paniculata 'Minor'*, *S. cochlearis* en *S. longifolia*. Al deze soorten hebben een voorkeur voor kalkrijke grond en vooral *S. cochlearis* met zijn vorm *Minor* is erg mooi met zilvergrijs blad en kristalwitte bloemen. De vermeerdering is uiterst eenvoudig en kan als het om niet te veel planten gaat, gebeuren door opdeling van de grotere planten. Gaat het om een

groot aantal dan kan er gestekt worden. Eenvoudig wat rozetten met een zo lang mogelijke steel afscheuren en in een zanderig substraat steken. Met een beetje geluk heb je al na 3 tot 4 weken een goede beworteling. Zaaïen kan uiteraard ook, maar dan zul je zien dat veel soorten niet soortecht terug komen. *Saxifraga longifolia* is hiervan een sprekend voorbeeld. Alleen wildverzamelde zaden zullen soortechte nakomelingen produceren. Het wil echter niet zeggen dat er geen mooie planten gekweekt kunnen worden van zaden uit eigen tuin. In tegendeel, soms krijg je de meest interessante planten. De *Porphyron* sectie is voor veel liefhebbers wat vormen rijkdom en kleuren pracht wellicht de meest interessante groep. Deze planten bloeien meestal al erg vroeg in het voorjaar, natuurlijk afhankelijk van de winterperiode. Soms zie je in februari al de eerste kussens in bloei. De *Porphyron* sectie is onderverdeeld in de subsecties *Kabschia*, *Engleria* en *Oppositifolia*. Allereerst de *Kabschia*'s. Het is maar wat men prefereert, botanische soorten of hybriden. Ondanks dat de hybriden vaak de mooiste bloemkleuren produceren gaat mijn persoonlijke voorkeur uit naar de botanische soorten. Vooral de Himalaya soorten zijn bijzonder interessant, hetgeen niet betekent dat dit allemaal makkelijk is, nee in tegendeel, het is vaak de uitdaging om iets te kunnen kweken wat ons bezig houdt. Het is helemaal niet mijn bedoeling om de hybridengroep in een verkeerd daglicht te zetten, doch naar mijn mening zijn er veel te veel identieke planten in omloop met een andere naam. Het is belangrijk om een mooie selectie te maken wat bloemkleur en bladvorm betreft. Kun je zo'n verzameling combineren met botanische soorten, dan heb je het mooi voor elkaar. In het algemeen hebben bijna alle

Kabschia's een voorkeur voor een plaats in de tuin, daar waar de meeste zon komt in de ochtend uren en beschermd tegen de hete middagzon. Het merendeel verkiest een kalkrijke goed gedraineerde grond, maar pas op met de Himalayasoorten en de hybriden hiervan. Deze planten staan bij voorkeur op een koele plaats in licht zure grond. Op tufsteen kan men echter met deze planten ook mooie resultaten bereiken. Alle soorten hebben behoorlijk wat vocht nodig in de groeiperiode. De vermeerdering is in het algemeen niet zo moeilijk en gebeurt in de regel door middel van stek in het voorjaar zodra de planten zijn uitgebloeid. Als medium een zanderig mengsel gebruiken. Het is ondoenlijk om soorten te noemen maar een goede tip is om het boek *Saxifragas* van Malcolm Mc.Gregor te raadplegen. Dit boek heeft een schat aan informatie. Veel interesse bestaat er ook altijd voor de niet te onderschatten sectie *oppositifolia*. Vaak niet zo makkelijk en altijd uitkijken naar een betere en makkelijkere vorm hiervan. Sinds jaar en dag heb ik de erg mooie compacte vorm '*Norway*' in cultuur. Een prachtplant verzameld door Finn Haugli in het verre noorden van Noorwegen. Daarnaast het paradepaardje '*Le Bourg d'oisans*', een vorm verzameld in het Ecrins in Frankrijk en in cultuur gebracht door Kees Jan van Zwienen. Door de geringe hoogte van pakweg 1200 meter waar deze plant verzameld is, is deze vorm super makkelijk en probleemloos. Ook de vermeerdering is makkelijk door stek in het vroege voorjaar en in de tuin is een mooie grinderige bodem en een plek op het oosten een must. Verder zijn

er natuurlijk een schat aan andere soorten te ontdekken. Voor mij onmogelijk om namen te noemen. Over het geslacht *Saxifraga* kan men een boek vol schrijven.

Oxalis laciniata ex. Torres Del Paines.

Foto: Ger van den Beuken.

Oxalis laciniata. Foto: Ger van den Beuken.

Voor de rest wil ik me beperken voor het geven van informatie over het geslacht **Oxalis**. Bijna ieder jaar struinen we rond in Z. America en zijn daardoor steeds meer gefocust op de vegetatie van aldaar. Veel planten die men aantreft zijn moeilijk tot onmogelijk te kweken in ons klimaat. Het geslacht *Oxalis* echter vormt hierop een welkome uitzondering. Vooral *O. adenophylla*, *O. enneaphylla* en *O. laciniata* zijn

werkelijk prachtsoorten en in het algemeen vrij makkelijk in cultuur. De winterhardheid is goed, alleen met *O. laciniata* heb ik nog niet deze ervaring en houd ik alle vormen hiervan in de alpiene kas. Er zijn echter liefhebbers die beweren totaal geen moeite te hebben met deze soort. Alle soorten vormen wortelstokjes en vooral de opdeling bij *O. lacinata* is makkelijk. De beste tijd hiervoor is het najaar. *Oxalis*soorten houden van een humusrijke, goed gedraineerde compost. Andere soorten zoals *O. erythrorhyza* en *O. loricata* zijn moeilijk in cultuur en om de planten compact te houden, is bijna onmogelijk. Vooral de lichtintensiviteit die in Patagonia heerst, missen wij. Dit geldt uiteraard niet alleen voor Z. Amerikaanse planten. Kijk b.v. eens hoe makkelijk veel soorten in landen zoals Schotland te kweken zijn. Vrij koele zomers en relatief milde winters, die wij hier in de lage landen missen, maken voor ons het kweken van hoog alpiene planten vaak tot een grote opgave.

Anderzijds is het natuurlijk wel een uitdaging om van alles en nog wat uit te proberen. In de beginjaren, toen ik startte met alpiene planten, was het behoorlijk moeilijk om aan bijzondere planten te geraken. Dat is tegenwoordig wel anders met zo'n groot aanbod van kwekerijen. Ook de mogelijkheid om zelf planten te kweken van zaadgoed verzameld in het wild is van groot belang. Er zijn nogal wat plantenfreaks die er op uit trekken om te verzamelen. Allemaal voordelen die bepalen en waardoor we ons moeten realiseren dat er heden ten dage zoveel moois in omloop is. Hopelijk is deze korte opsomming van soorten en de beknopte uiteenzetting van vermeerdering tot ieders genoegen. Tevens realiseer ik mij dat er veel vragen open blijven, hetgeen absoluut geen probleem hoeft te zijn. Schroom niet om me te benaderen via email of

telefoon. Nog mooier zou het zijn om een keer voor meer tekst en uitleg op bezoek te komen, zonder enige verplichting natuurlijk.
Ik wens iedereen veel succes!!!

Een blik in de alpiene kas van Ger van den Beuken, waar op dit moment een indrukwekkende Dionysiacollectie de show steelt. Foto: Ger van den Beuken.

Androsace muscoidea doet het goed in de crevicegarden. Foto: Kris De Raeymaeker.

Berglandschappen schijnen altijd in beweging te zijn, maar ook onze hobby is natuurlijk al behoorlijk geëvolueerd de laatste jaren. Als iemand zegt dat hij een rotstuin heeft zal er steevast gevraagd worden naar het “type van rotstuin”. Want tegenwoordig worden rotstuinen aangelegd in bepaalde stijlen of volgens bepaalde principes. De tijd dat een rotstuin een hoopje stenen met planten was, is al even voorbij. Enkele populaire types van rotstuin zijn bijvoorbeeld de tufsteentuin en de “crevicetuin” of “spletentuin”. Bij dit laatste type van rotstuin - dat ondertussen ook in onze contreien aan populariteit heeft gewonnen - wil ik even langer stil staan...

Deze manier van het bouwen van rotstuinen zou al bekend zijn sinds 1870 via een artikel van ene William Robinson in “Alpine flowers for English gardens“ waar hij de bevindingen van James Backhouse neerschreef. Maar toch zijn het vooral de Tsjechen die zich de laatste jaren hebben verdiept in dit principe van rotstuinen. Zij hebben verder geëxperimenteerd en deze stijl verder verfijnd. Tsjechië mag dan ook de bakermat worden genoemd van de “spletentuin”. Velen onder ons hebben die oneindig mooie kunstwerkjes al mogen bewonderen tijdens een bezoek aan dit land. Dit soort Tsjechische rotstuinen blinkt heel vaak uit in een niet te evenaren natuurlijke schoonheid. De vele meesters in dat land zijn zo goed dat hun tuinen zo uit één of ander

Boven: de scree tijdens de aanleg. De smalle voegen zijn nog niet opgevuld met substraat. Links: De scree na het opvullen van de spleten. Foto's: Kris De Raeymaeker.

bergmassief lijken weggerukt. Het puzzelen met stenen wordt tot een ware kunst verheven. De vele smalle richels tussen grote steenmassa's die vaak te vinden zijn in de bergen krijgen navolging. De wereld staat versteld en menig rotstunier wil ook zo'n tuin hebben. En dan zijn er ook nog mensen als Zdeněk Zvolánek die nog wat verder gaan en zich niet langer beperken tot eigen land. Ze gaan dit soort rotstuinen bouwen over de ganse wereld. Ze gaan gewoon ter plaatse om tuinen aan te leggen in deze Tsjechische stijl. Voorbeelden zijn

o.a. te vinden in de Wisley gardens, in de tuin van de AGS in Pershore (UK) en in de botanische tuinen van Montreal en Vancouver (beiden Canada), om er

maar een paar te noemen. De hype is een beetje ontstaan! Maar even terug, James Backhouse had dus in 1870 al ontdekt dat bepaalde lastige alpiene planten alleen maar te kweken waren in nauwe verticale spleten.

De scree, enige tijd na de aanplant. Tussen de stenen is er volop plaats om kleine rotsplanten van allerlei pluimage neer te zetten. Foto: Kris De Raeymaker.

Het was niet alleen dat verticale aspect, maar ook de ontdekking dat deze geboden structuur nog meer voordelen bood. Het was toen al duidelijk dat die nauwe en diepe spleten tussen stenen er voor zorgden dat de omgevingstemperatuur rond de wortels van de plant veel stabiel bleef. Een

andere ontdekking bestond erin dat die plantjes - ofschoon geplant in smalle spleten met weinig aarde - ook niet vaak moesten worden gespreid. De reden was snel duidelijk. De planten werden gedwongen om doorheen die voedselarme, droge en smalle strook snel op zoek te gaan naar vocht en voedsel op grotere diepte. Dit is namelijk de enige manier om te overleven in zo'n milieu. Zo ontstaan sterkere planten. Net zoals we dat in de natuur zien, waar planten vaak in spleten zonder substraat of aarde groeien. Maar dat is slechts schijn en ook daar zien we dat die planten lange wortels hebben uitgezonden naar diepere lagen in of tussen de stenen. Dit alles was zolang geleden al te lezen maar toch werd er pas veel later echt wat mee gedaan. Liefst 100 jaar later gingen de Tsjechen echt aan de slag met deze ideeën. Tot zover een stukje geschiedenis.

Meestal worden deze tuinen aangelegd met "platte" stenen zoals bijv. grote "flagstones" die rechtop worden geplaatst. De dikte van de stenen varieert dan

Callianthemum kernerianum.

Campanula

coruhensis.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

van 2,5 tot maximum 5cm. Voor echt grote projecten worden grote platen steen met eveneens beperkte dikte gebruikt. De voegen tussen deze smalle stenen bedraagt niet meer dan 2,5 cm. De breedte van de platte stenen bepaalt de diepte van de voegen. Er wordt een minimum diepte van 25 cm aanbevolen. Tot zover de traditionele voegentuin.

Een paar jaar terug opperde ik het idee om mijn oude rotstuin te gaan renoveren. Ze was opgebouwd uit 2 types steen, namelijk tufsteen en Ardense rotsen. Bij Cathy en Jan was er toen weer tufsteen te koop en ik besloot dit gedeelte helemaal met tufsteen aan te kleden. Daardoor kwam er plots een partijtje Ardense rotsen vrij, waarvoor ik nog geen bestemming had. Rotsen zijn op zich al ware kunstwerken en hun vele nerven en kloven zijn als tijdslijnen op een menselijk gelaat. Ze verdienen m.a.w. veel respect. Hoe meer ik keek naar die stenen, hoe meer ik het idee kreeg dat ik er weer iets moest mee doen. En zo ontstond het plan om er eens een minder conventionele crevice mee aan te leggen. Nee, deze keer geen platte stenen... Het idee dat al die verweerde Ardense rotsen misschien nog meer tot hun recht zouden komen in dat soort creatie begon meer en meer te rijpen. Ook het plekje waar dit nieuwe tuingedeelte moest komen, was al in mijn gedachten geboren. Mijn keuze viel gek genoeg op een stekje dat ik al een tijdje een beetje als verloren beschouwde en waarvan ik niet goed wist wat ermee gedaan. Het is namelijk een gedeelte waar de zon wat later komt en ik heb lang gedacht dat ik daar ook een stukje peatbed moest leggen. Maar gaandeweg ontdek je dat er nog

genoeg rotsplanten zijn die ook wel eens net wat minder hitte en zon willen hebben, zonder dat ze in een peatbed willen groeien. En dan werd de drang echt groot genoeg en moesten de handen uit de mouwen worden gestoken. De rotsen zouden nog maar eens aan een nieuw leven beginnen.

De stenen werden in alle mogelijke richtingen gekeurd en ik begon te puzzelen. Het uitgesproken karakter van sommige stenen moest zichtbaar gaan worden en bijdragen tot het geheel. Ik kwam weer maar eens tot de ontdekking dat bepaalde stenen meestal maar in 1 welbepaalde positie kunnen liggen en dat alle andere posities als fout overkomen wanneer je er langer naar kijkt. Die stenen hebben namelijk al een leven achter zich en zijn zodanig verweerd waarbij je kan vaststellen in welke richting ze al die tijd al hebben gelegen. Je zal merken dat het beter oogt om ze opnieuw in die posities te brengen. Het gaat ver, maar dat is hoe ik het zie. Het werd een echt gepuzzel, waarbij tijd ondergeschikt werd. Ik had eerst al een soort van verhoog gemaakt zodat het reliëf al op voorhand min of meer bepaald was. Het hele bergje werd uitgeoerd met de beschikbare stenen om even te kijken of de beschikbare ruimte kon worden gevuld met de stenen die ik had liggen. De stenen werden van mekaar gescheiden door houten latjes van 2,5 cm om ervoor te zorgen dat de voegen de juiste breedte kregen. Gelukkig beschikte ik over genoeg stenen. Zo heb ik de hele boel een tijdje laten liggen en ben er op diverse tijdstippen en van uit alle hoeken gaan naar kijken. Het nieuwe bergje moest tot mij doordringen en ik moest er mij in kunnen vinden. De uitstraling van dit nieuwe

Vitaliana primuliflora assoana. Foto: Kris De Raeymaeker.

tuingedeelte vond ik zelf een belangrijk aspect. Of anders gezegd, de ziel die ik er had ingelegd, moest weerspiegelen in het resultaat. Ga niet overhaast te werk in deze fase is mijn devies, wees kritisch en durf stenen opnieuw te verleggen. Kijk echt vanuit zoveel mogelijk standpunten naar het resultaat! Later, als alles is aangeplant, is het vaak lastiger om nog grote wijzigingen aan te brengen. Soms vragen mensen mij hoe je eraan begint... Ik denk dat ik onbewust - door het bezoeken van andere tuinen, het bekijken van foto's en vooral ook het rondtrekken in berggebieden in de natuur - vele ideeën heb opgeslagen. Ik kan uren turen naar bepaalde rotsformaties in de bergen en dat draag je, zonder het te beseffen, met je mee. Zoals met vele zaken die uit een zekere creativiteit ontstaan lukt het de ene dag heel goed en kan je de andere dag niks zinnigs ontwerpen. De ervaring leert dat je het zoveel mogelijk moet uitwerken als je voelt dat het allemaal vanzelf komt.

Eens tevreden over het ontwerp wachtte een tweede grote karwei. De stenen moesten definitief op hun plaats komen en de nauwe voegen (2,5 cm breed) tussen de stenen moesten worden opgevuld. De ondergrond van het verhoogd bed dat het reliëf volgt, bestaat uit de oorspronkelijke tuinaarde. Daar boven zijn dus de stenen gelegd. Door meestal met bredere stenen te werken bleven sommige stenen redelijk vanzelf overeind, zonder dat alles al was opgevuld met substraat. De smallere stenen moesten soms worden opgeschoord met latjes of stukken betonijzer. De meeste stenen hebben een minimum hoogte van 25 cm en dus moesten er voegen worden gevuld van 2,5 x 25 cm. Soms dieper en ook

een enkele keer wat minder diep. De houten latjes die ervoor zorgden dat alles op zijn plaats bleef tijdens de voorconstructie, werden nu systematisch verwijderd naarmate de voegen werden opgevuld met substraat. Hier is voor een heel "schraal" mengsel gekozen om te bekomen dat de gevoelige wortelhals extra beschermd wordt en de planten te verplichten om dieper op zoek te gaan naar water en voedsel, de ware geest van een crevice indachtig. Het opvulsubstraat waarvoor ik heb geopteerd, bestaat uit een mengsel van: grof zand - Japans split - bims - lavakorrel - grover split en enkele deeltjes (2 op 10) goede leemaarde. We dienen er op te letten dat alle stenen goed vastliggen en dat de voegen zorgvuldig worden aangedempt. Het hele boeltje moet stabiel liggen en het is niet de bedoeling dat één en ander nog gaat verzakken. Tijdens het opvullen werden stenen soms nog verlegd omdat sommige delen van de crevice weer een ander uitzicht kregen toen de voegen werden opgevuld. Je zal er verwonderd van staan hoeveel keer ik substraat heb moeten aanmaken, want er gaat echt veel meer materiaal tussen die smalle voegen dan je kan inschatten. En dan de volgende stap...gaan bepalen welke planten je gaat huisvesten in dit nieuw gebied.

Ook hier heb ik mijn tijd genomen en eerst even bestudeerd hoe het licht en de zon neerstreek op dit tuingedeelte. Doe deze oefening op verschillende tijdstippen van de dag, want de ochtend-, middag- en avondzon zijn natuurlijk niet gelijk aan elkaar. Alhoewel een fan van het geslacht Androsace, was ik tot

dan toe nooit erg succesvol in de open rotstuijn met een aantal mooie vertegenwoordigers uit deze familie. Het aspect dat de grond in die nauwe spleten nooit zo erg zou opwarmen en de (grond)temperatuur dus stabielcr zou blijven kon wel eens iets betekenen voor bovenvernoemde planten. Onderzoek heeft ook nog uitgewezen dat de grond tussen de smalle voegen in de zomer koeler en in de winter warmer blijft dan de grond in een gewone rotstuijn. Een ander belangrijk voordeel is dat blijkbaar tussen die smalle spleten vocht vrijkomt door condensatie. Vele planten zijn in staat om dat beetje condensatievocht te absorberen en dat zal helpen tijdens warme periodes. Ook deze vaststellingen leken me echt op het lijf geschreven van onze dierbare *Androsaces*. And last but not least: ook de ligging van dit stukje tuijn leek me wel wat voor deze hooggebergteplantjes. Dus *Androsaces* moesten deze nieuwe crevice zeker gaan bevolken.

Het beplanten van de voegentuijn kon stilaan beginnen. Ik zal trachten in een notendop wat planten te noemen die het voorbeeldig doen in dit stukje rotstuijn... Ik moet me natuurlijk wat beperken, want het is verbazend hoeveel plantjes er in zo'n klein stukje rotstuijn gaan. En dan zeggen dat het er nog meer hadden kunnen zijn als ik me gehouden had aan het gebruik van flagstones. Die stenen zijn smaller en zo kan je nog meer plantjes herbergen. Maar ik wou eens wat anders dus heb ik even niet naar de kwantiteit gekeken. Ik zal verder ook niet nalaten om enkele planten op te sommen die niet de hoge verwachtingen hebben ingelost. Want soms valt er nu eenmaal meer op te steken van mislukkingen dan van successen.

Phlox

pulvinata.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

De lente wordt in dit stukje tuin meestal ingeluid door *Callianthemum kernerianum*. Ik heb de hand kunnen leggen op een bijzonder goede vorm uit de stal van Keith Lever. Reeds midden februari 2014 was deze Ranunculaceae volop aan het schitteren. De combinatie van de juiste kloon en de perfecte omstandigheden van deze crevice zorgde al vroeg in het jaar voor vuurwerk. Eerdere pogingen met deze soort waren weinig succesvol in onze warme en droge tuin. Eens benieuwd hoe soorten als *C. farreri* het er toekomstig zullen van af brengen onder deze omstandigheden. Er werden dit jaar enkele jonge plantjes van deze soort uitgezet. De voorbije winter was van het zachte type en bijgevolg was de Cypriotische *Arabis purpurea* al de ganse winter bezig om ons te verblijden met zijn bloempjes. Ook al in februari was *Cyclamen parviflorum* van de partij. De kleinste Cyclamen van deze aardbol is geen gemakkelijke klant in onze tuinen. In een hoekje van de splotentuin waar geen zon komt, doet hij het goed. Wederom is dit een soort waar ik eerder mee op de sukkel was in andere delen van de tuin. Deze soort heeft absoluut een hekel aan te warme en droge periodes in de zomer. Zelfs het peatbed -wat een goed biotoop leek voor deze soort - bracht niet het verhoopte succes. Toen herinnerde ik me dat deze soort ook wel groeide op koude stenige hellingen in NO-Turkije en niet alleen in

de naaldbossen van deze streek. In maart bloeien er tal van *Saxifraga*'s in dit stukje tuin. Door de ligging van de crevice - en met de wetenschap dat onze Ardense rotsen eerder kalkrijk zijn - kunnen de resultaten ook hier goed worden genoemd. Enkele goede performers zijn: *Saxifraga retusa* - *S. 'Sněhurka'* - allerlei vormen van *S. burseriana* en *S. dinniki* om er maar enkele te noemen. Er worden stelselmatig nog meer Saxen toegevoegd. *Saxifraga columnaris* en *S. lowndesi* voelden zich niet zo in hun sas en verhuisden naar een ander plekje. *Thlaspi zafrani* is dan weer een beetje hinderlijk omdat hij zich nogal uitzaait. Begin april steelt *Paraquilegia anemonoides* de show. Deze exquisite plant lijkt te houden van de koele en diepe spleten die de crevice hem kunnen bieden. Een beetje beschut tegen de koude en uitdrogende oostenwinden van het voorjaar zal hem in dit tuingedeelte hopelijk een lang leven beschoren zijn. *Androsace mariae*, *pubescens*, *muscoidea* en *lehmanniana* 'Gotëborg Yellow' zijn allemaal *Androsace*'s die vroeger geen hoge toppen scheerden in mijn rotstuin, maar in dit nieuwe hoekje groeiden ze uit tot ware toppers. Meestal in april geven ze het beste van zichzelf. Onnodig te zeggen dat er nog steeds nieuwe "Andro's" hun intrede doen in dit paradijsje. *Pulsatilla albana* wordt niet te groot en past daarom nog in dit type van tuin. De kussens van *Vitaliana primuliflora subsp. assoana* zijn hier wat later en bloeien soms maar eind april. Begin mei zijn dan weer de eerste klokjes van de partij. De Griekse *Campanula rupicola* zorgt dan voor een blauwe gloed. Nog meer blauw brengt ons de Turkse *Veronica oltensis*. Dit dankbaar kruipertje maakt een mens vrolijk. Zeer blij was ik dit voorjaar met een knalprestatie van *Androsace globulifera*. De bloei was dit jaar overweldigend en ik wijt het aan het biotoopje waar hij nu groeit. *Silene bolanthoides* is net als *A. globulifera* midden mei aan de beurt. Zoals gezegd kan ik niet alle soorten opsommen en dus schuiven we op naar de

maand juni om dan op het meest warme en zonnige plekje van de crevice mijn favoriete Phlox aan te treffen. Het betreft hier de blauw bloeiende vorm van *Phlox pulvinata* die jaarlijks zijn sterrenstatus bevestigt. Junimaand is ook een beetje Campanula-maand. Doch algemeen genomen waren de triomfen met dit geslacht - in dit tuingedeelte - niet zo groot. *Campanula raineri* groeide er goed maar bloeide amper en werd dus prompt verwezen naar andere oorden. Te weinig zon en warmte? *C. zoyssii* bloeide in 2013 heel goed maar was in 2014 nog maar een schim. Deze zal allicht veel rijker willen staan. *Campanula troegerae* en *dasyantha* bleken dan weer wel goede keuzes voor deze plaats. *Helichrysum milfordae* is in onze contreien heel erg schuw in het vormen van bloemen. Ik kreeg hem in al die jaren zeer zelden in bloei. Maar in de crevice geeft hij ieder jaar toch een paar bloemen. In juli staat de zon echt heel hoog aan het firmament en krijgt dit rotspartijtje een fiks aantal uren zon. Daar waar de zon in de winter, vroege voorjaar en herfst wordt gehinderd door de omliggende huizen is het hek nu van de dam. Ideaal voor planten als *Daphne jasminea* die dan ook een ererol opeisen in juli en augustus. *Daphne petraea* 'Persebee' heeft hier de gewoonte om rijker te bloeien in augustus wanneer hij aan zijn tweede ronde begint. Voor een verrassing van formaat zorgde

Gentiana saxosa in augustus van dit jaar! De bloei was adembenemend. Je zou het niet verwachten van deze Nieuw-Zeelander die houdt van nooit uitdrogende en zure grond en koele omstandigheden. Op een lager plekje van de crevice en met wat extra toevoeging van humus zorgde hij voor een huzarenstukje dit jaar. Hij staat er vlak naast een *Callianthemum* die toch houdt van tegengestelde omstandigheden (kalk i.p.v. zuur). Het viel al veel mensen op toen ze de tuin bezochten en deze opmerking galmde dan ook al meermaals door de tuin. De crevicetuin lost dit euvel blijkbaar gezwind op. Eens het september wordt begint de bloei af te nemen. Een mankement wat ik nog eens onder handen moet nemen. Er is dan vaak nog wat nabloei in planten als *Hypericum imbricatum* maar het wordt een uitdaging om nog meer kleur toe te voegen. Ik heb nog wel een aantal ideeën om dit gemis toekomstig op te lossen. Cyclamen liggen voor de hand voor wie me beter kent maar er moet meer zijn...

Er zijn nog vele plekjes beschikbaar in deze crevice. Ik wil dit tuingedeelte ook niet absoluut in 1 keer vol geplant hebben. Het is zoveel leuker om dit gestaag te doen en ik heb er verder ook voor gekozen om deze plaats alleen maar te reserveren voor planten die het elders moeilijk hebben. Reservaties zijn dus gemaakt voor de zorgenkinderen, trage groeiers en uitdagingen van onze hobby.

Tot zover een eerste korte kennismaking met deze eigenzinnige rotsformatie. Het werk is nooit af en dat is het ook hier niet. Ik hoop dat ik - ook met behulp van de foto's - een beeld heb kunnen ophangen van hetgeen wordt beoogd. Verdere ontwikkelingen en meer foto's kan je bekijken op ons forum: <http://www.vrvforum.be/forum/index.php?topic=428.0>

Het was hier in de botanisch tuin van Utrecht, waar Jules veel ideeën opdeed. Foto: Jules Debusschere.

Verhoogd bed en veenbak

Jules Debusschere

Dit artikel betreft niet een verhoogd slaapmeubel, maar wel de geschiedenis en het ontstaan van een verhoogd plantbed. Door ouderdom waren de treinbielzen die dit stukje tuin afboorden, in de grond afgerot. Vernieuwing diende zich dus aan.

Destijds, zeker 15 jaar terug, ging ik een kijkje nemen in de kijktuinen van Appeltern bij onze noorderburen. Daar zag ik vooreerst de befaamde bollen van Wiert Nieuman. Met afgedankte stoeptegels bouwde hij er zijn nieuwste creatie. Tijdens een bezoekje aan de Botanische Tuinen in Utrecht, in het voorjaar 2012, zag ik terug zo'n recycling bollen maar ook verhoogde plantbedden en troggen. Voor een algemeen zicht van de tuin, die opgebouwd is omheen een oud militair fort. Het was voor mij een openbaring en een bron van ideeën.

Eén van de beroemde bollen in de botanische tuinen van Utrecht. Verbazingwekkend toch, hoeveel rotsplanten op zo'n bol kunnen gedijen.

Een verhoogd bed.

Een mooi ingerichte trog te

Utrecht.

Foto's: Jules Debusschere.

In de zomer van 2012 begon ik met de werkzaamheden en voorzag meteen om een veenbak aan te leggen. Daarvoor gebruikte ik borduurplaatjes, 1 meter lang, 20 cm hoog en 6 cm dik. Met 5 stuks kon ik een veenbak aanleggen van 2 meter lang en 0.5 meter breed. De bodem is voorzien van een betonlaagje, vooreerst ter bescherming van de ingebrachte folie en ten tweede om allerlei gravers als bijvoorbeeld muizen, er uit te houden. Alvorens met dit werkje te beginnen, dien je de veenbak met turf te vullen en hem rijkelijk van water te voorzien. Zodoende kan de vijverfolie zich aanpassen aan de vorm van de bak. Met het nodige plakwerk is de vijverfolie vastgekleefd aan de bovenkant van de borduren. Voor het kleven gebruikte ik een goede silicone. Neem de nodige tijd en ga stapsgewijs te werk. Is er een plooi in de folie, snij die open tot de binnenkant van de veenbak en kleef stuk per stuk. Verzwaar het te kleven stuk eventueel en laat uitharden.

Ik voorzag ook een overloopgaatje in de folie, zo'n 10 cm van de bodem. Waar dit gaatje zich bevindt stop je wat gebroken bloempotscherven tussen betonwand en folie zodat het overtollige water weg kan. Om bij lange droogte water bij te voegen, is een pvc-buisje van 3 cm diameter van de ene hoek naar de andere hoek aangebracht. In de onderzijde van het pvc-buisje is door middel van een ijzerzaag een aantal zaagsneden aangebracht, zodat het water zich kan verdelen. Een vuleindje staat rechtop, enkele cm boven het aangebrachte substraat. Het uiteinde van de buis is afgesloten. Eens dit alles klaar is, kan er aan planten gedacht worden. Een eerste plant kon ik uit de veenbak, gelegen aan de noordzijde van mijn huis, overbrengen. We waren toen al najaar 2012. Dit plantje, een orchidee uit Noord Amerika namelijk *Pogonia ophioglossoides*, die dunne witte rizomen vormt, toonde zijn mooie bloem midden de zomer 2013. Door het slechte voorjaar toonden de eerste neusjes zich pas op 10 mei! *Drosera filiformis* is afkomstig van Zuid Afrika en een herfstbloeiër, doch niet winterhard, dus vooraleer de vorst zijn intrede doet, haal ik de plant uit de

veenbak om op winterkwartier te gaan in de serre. Als je zorgt dat de grond tijdens de winter niet uitdroogt en de temperatuur ietwat boven nul houdt, overleeft de plant. Door de goede samenwerking met een medelid van onze VRV kwamen in de bak volgende planten terecht: *Sarracenia flava*, *Gentiana scabra* 'Zuki Rindo', een herfstbloeier met mauve bloemen, *Pinguicula grandiflorum*, *Drosera intermedia*, *Zurawie Bagno* Polen, *Drosera anglica*, *Pinguicula grandiflorum* 'Red and White', *Sarracenia leulophylla* alsook *Sarracenia flava* var. *maxima* (groot geel). En als er geschreven staat 'groot geel', wel het grootste staande blad is maar liefst 85 cm hoog en dus een échte blikvanger. Tot daar het veenbed.

Om nu terug te komen op het verhoogde bed, dit is opgebouwd met gebroken stoeptegels, in 't West Vlaams "dallen". Door het feit dat in mijn dorp een klein fabriekje bestaat, was het een koud kunstje om aan 2de hands stoeptegels te komen. Ik koos voor tegels van 30 x 30 x 3 cm en die kosten nu 0,10 euro per stuk. Uit iedere stoeptegels brak ik er minstens 2.

Het veenbed van Jules, een thuishaven voor vele vleesetende planten en enkele orchideetjes.

Foto: Jules Debusschere.

Bij de aanleg van het verhoogd bed gebruikte ik dezelfde borduurplaatjes als bij de opbouw van de veenbak. Waar de opbouw gebeurde werd de grond egaal gemaakt en de borduurplaatjes werden pas gelegd in de lengte, in de breedte met een helling van 5 mm naar binnen van het bed. Zodoende hebben de gebroken stoeptegels een afwatering naar binnen toe. Vertrek met de gebroken stukken vanaf een hoek en leg de bovenzijde op het funderingsplaatje. De gebroken zijde is de buitenkant. Onnodig te zeggen dat geschrinkt leggen een must is om de stabiliteit te waarborgen. De 2de rij leg je ietwat verder naar de binnen toe enz... Zo bekom je enigszins een trapsgewijze opbouw. Wil je planten tussen de voegen, dan moet je die bij de hand hebben, wil je een onderbreking in de wand gebruik dan enkele stenen en ga zo door. Eenmaal gestart met dit werk gaat de opbouw redelijk vlug. Je zet een hele stoeptegel op zijn kant, op de grond. Langs beide zijden zet je 2 eindjes hout vast met een handvijs zoals de schrijnwerker gebruikt. Op deze manier bouw je op. Het lastigste werk moet nu beginnen, de omtrek van het verhoogde bed staat nu op de grond. Mijn basisgrond is zandig leem, naar mijn aanvoelen echter meer leem dan zand. Dus per emmer gezeefde aarde voeg ik er wat zand bij. Zeven is noodzakelijk om zoveel mogelijk resterende knolletjes van aronskelken, heermoes en glasscherven er uit te halen, een tijdrovend en lastig karweitje. Je vraagt je misschien af, glasscherven? Waar ik woon en er in 1964 een huis bouwde, stonden voorheen serres, die in 1926 door een hagelstorm verwoest werden, vertelde mijn vader me. Vandaar ...

Na vulling, het hoogste bed bevat zeker 60 cm gezeefde grond, kocht ik enkele tufstenen, zorgde dat er enkele gaten inkwamen en kon ik gaan planten. Evenwel kwam nog volgende aan het licht. De gebroken stoeptegels hebben een breedte van ongeveer 15 cm. Van bovenaf bezien veel te breed en niet natuurlijk, dus zocht ik een oplossing door resten leisteen op de stoeptegels te kleven in een afwisselend patroon. Die 3 à 4 cm grond is voldoende om *Sempervivum* soorten te laten groeien. Zorg bij langdurige hoge temperaturen natuurlijk voor het nodige vocht, zeker onmiddellijk na het planten en het eerste jaar na het planten. Alles wat ik op de tufstenen plantte groeide. De planten juist naast de stenen, dus in volle grond, werden voorzien van voldoende drainage door tufsteenbrokjes in te brengen. Afgestrooid werd met Japans split.

Een kleine opsomming wat er op de stenen terecht kwam, vooreerst *Saxifaga*'s o.a.:

- Op de stenen: *Sax. x farreri*, *Sax. Peach Melba*, *Sax. 'Whitehill'*, *Sax. paniculata* 'Labradorica'

- Naast de stenen: *Sax. hybride 'Jaromir grulich'*, *Androsace sempervivoides*, *Sax. callosa ssp callosa var. australis*, *Veronica oltensis*, *Sax. cuneifolia 'variegata'*, verder 2 mini boompjes o.a. *Abies Koreana 'Kohouts Icebreaker'* en *Picea glauca 'Sementario'*.

Enkele *Sempervivum* soorten waaronder *Sem. 'Frits Köhlein'*, minitulpen en krokussen om vroeg in het voorjaar al wat kleur te bekomen. Tot daar de eerste inplant vroege najaar 2012.

In de loop van 2013 verder gewerkt. De verhoogde opstand is af, reeds heel wat aarde is aangebracht. Half juli kom ik in echter in nood, mijn lichaam protesteert. De werkzaamheden liggen stil in afwachting dat de geneeskunde wat beterschap brengt. Eigenlijk zou ik de resterende stenen moeten beplanten enz. Even geduld en vergeet niet, mijn teller staat op 76.

NB: hoe heermoes bestrijden? Wanneer deze zo gevreesde planten zich laten zien gebruik ik Silvanet en ga als volgt te werk. Met een penseeltje strijk je het product rechtstreeks op de plant, komt de heermoes te voorschijn tussen de planten, neem dan een velletje plastic, maak een snede tot halverwege, breng dit rond de stengel van de te bestrijden plant en breng dan pas het product aan. Desnoods bescherm je de planten die je zeker wil behouden.

Veel succes!

De 'tufberg' van Luc is mooi geïntegreerd in de tuin.

Foto: Luc Gilgemyn.

Saxifraga 'Coolock Kate' en Saxifraga 'Mary Golds', enkele van de vele steenbreekjes in de tuftuin.

Foto: Luc Gilgemyn.

Reeds lang droomde ik ervan om in de tuin een blikvanger aan te leggen, opgebouwd uit tufsteen. Vele tuinbezoeken bij vrienden, een aantal publicaties en niet in het minst de talrijke mooie foto's op ons forum hadden mij immers duidelijk gemaakt dat het gebruik van dit afzettingsgesteente voor zowel gemakkelijke alsook moeilijkere plantensoorten een ideale ondergrond kon vormen, waar ze uitstekend op gedijen. Toen bleek dat er in het voorjaar van 2010 bij Cathy Portier in Brugge een lading van het zeldzame tuig werd geleverd, was het ogenblik aangebroken om een poging te wagen.

Een stukje gazon moest er aan geloven, werd omgespit en omgetoverd tot een kleine heuvel. De omgekeerde graszoden vormden een solide basis hiervoor, met de tijd zullen die immers tot goede leem worden omgezet had ik ergens gelezen. Vervolgens werd tijdens een drietal expedities naar Brugge in totaal

zo'n 750 kilo tufsteen rotsen opgehaald, om mij toe te laten mijn project in realiteit om te zetten. We schrijven eind maart 2011 en het werk kon beginnen.

Eerste klus was om in de uitgezochte stenen de nodige gaten te boren waarin de plantjes uiteindelijk terecht zouden komen. Voorwaar geen gemakkelijke

opgave omdat ik de gaten niet in situ wou uitboren. Ik moest dus van elke steen eerst proberen uit te maken hoe hij uiteindelijk zou komen te liggen eens hij in de rotstuin was ingepasst. Eens die vraag opgelost, werden er dan in elke steen, naar gelang de grootte één of meer gaten geboord en wel in een zodanige hoek, dat het boorgat (eens de steen dan op zijn plaats lag) lichtjes naar boven zou zijn gericht, zodat de beplanting en de vulling er niet gemakkelijk uit zou vallen of spoelen. De gaten werden ongeveer 10 cm diep geboord, met een diameter van ca. 3 cm. Het boorgruis dat tijdens het boren vrij kwam, werd als een kostbaar goedje zorgvuldig opgevangen, om later in het plantcompost te worden vermengd. Het boren zelf verliep vrij vlot, want op een paar uitzonderingen na bestonden de stenen uit een vrij zachte soort tuf. Er zaten een paar hardere stenen tussen en het boren daarin bleek een veel moeilijker opgave! Eén raad dus bij het uitsorteren van tufstenen : zoek niet alleen naar de mooiste vormen, maar laat ook de hardere rotsen liggen...uw boormachine en later ook uw planten zullen u dankbaar zijn.

Eens alle gaten geboord, kon het puzzelen om de stenen te stapelen beginnen. Zoals uit bovenstaande foto blijkt, heb ik geopteerd voor een terrasvormige stapeling, waarbij de stenen zijdelings tegen elkaar worden gestapeld. Daarna werden de ruimtes achter de stenen met een mengsel van tuinaarde, split en zand opgevuld (een goede drainage is immers de boodschap!) om dan

vervolgens daar bovenop, een weinig naar achteren een volgende laag stenen aan te brengen. Dan werd er opnieuw compost toegevoegd achter de stenen enz... tot de gewenste hoogte was bereikt. Op die manier had ik bijna verticaal opstaande tufstenen, voorzien van de nodige plantgaten, met telkens een klein horizontaal terrasje achter elke laag dat ook kon worden beplant. Tussen de naast elkaar gestapelde stenen waren ook de nodige spleten ontstaan die ik, waar het mij uitkwam, eveneens kon beplanten.

“Beplanten”, het toverwoord! Want dat is natuurlijk het plezierigste deel van het werk! Dit gebeurt uiteraard niet zonder voorbereiding. Voor het planten in de boorgaten heb je geenszins de grootste, meest forse planten van doen. Integendeel, je bent beter af met kleine, jonge plantjes met een niet te sterk ontwikkeld wortelgestel. In die optiek had ik in januari heel wat zaad van verschillende bronnen aan het compost toevertrouwd, zodat ik later op het jaar over materiaal zou beschikken om mijn “tufberg” te beplanten.

Dit beplanten moet en mag zelfs liefst niet in één keer! Je hebt de tijd, de plantgaten lopen immers niet weg. Ik had bij verschillende kwekers ook heel wat planten aangekocht, steeds met het zelfde criterium voor ogen, namelijk dat het jonge plantjes moesten zijn, met weliswaar een goed ontwikkeld, maar in omvang vrij beperkt wortelgestel. Uiteraard houd je ook rekening met het feit dat de planten in een kalkrijk medium terecht komen, echte zuurminnende jongens komen dus niet in aanmerking. Achteraan het artikel vindt u nog een handige opsomming van geschikte plantenfamilies.

Het aanplanten zelf is een vrij tijdrovende operatie. Eerst moet het plantmedium worden gemengd waarmee de gaten zullen worden opgevuld. Bij mij bestaat dit voor twee delen uit tufsteengruis (uit de boorgaten) en voor de rest uit één deel goede tuinaarde of John Innes compost en één deel fijne steenslag. Vooraleer te planten zullen we van elk van onze juweeltjes eerst het compost van het wortelgestel voorzichtig afspoelen. Vervolgens laat je met een daarvoor geschikt ondersteunend stuk gereedschap de worteltjes voorzichtig in het plantgat glijden (zie bovenstaande foto). Dan vul je de overblijvende opening met het eerder genoemde compostmengsel op en duwt het heel behoedzaam op zijn plaats met een puntig (maar niet scherp) voorwerp, tot alles netjes,

stevig op zijn plaats zit. Tot slot duw je een aantal kleinere tufsteentjes rond de plantenhals om het geheel zo goed mogelijk op zijn plaats te houden. Voorzichtig begieten (bedruppelen) van de plant is de laatste stap, die de

zoekende wortels snel over het nodige vocht laat beschikken. Algemeen is het absoluut af te raden dit werk in de zomer of tijdens warme, droge periodes te doen. De tufsteen zuigt namelijk het vocht dat je toedient ten behoeve van de planten voor een deel op en droogt bijgevolg razendsnel uit. Tijdens de eerste weken na de aanplant moet je de weergoden dan ook van

dichtbij in de gaten houden. Van zodra het warm wordt en droog blijft dient er zonder fout elke dag gesproeid te worden. Persoonlijk broes ik de hele oppervlakte, zodat niet enkel de plantgaten vocht opvangen, maar zodanig dat het water ook gulzig door de rotsen kan worden opgezogen. Het is echt van levensbelang dat het geheel tijdens de eerste maanden na de aanplant NOOIT uitdroogt! Aangezien we een zeer grote doorlatendheid nagestreefd en bereikt hebben, begiet je beter een keer te veel dan een keer te weinig! Als je tijdens die eerste maanden je aanplant enigszins kunt beschaduwden, dan verdient dit eveneens sterke aanbeveling. Zelf heb ik tijdens het warme, zonnige voorjaar van 2011 mijn nieuw aangelegde “tufsteen berg” bijna voortdurend met een vliesdoek overspannen en beschaduwde.

Zo vinden de plantjes één voor één hun plaatsje en je kunt er rekening mee houden dat ze in de tufsteen aanzienlijk minder snel en compacter zullen groeien dan elders in de rotstuijn. Je kunt dus zonder schroom vrij dicht planten.

De zelf gezaaide exemplaren had ik uiteraard eerst verspeend en die werden het jaar door geplant (behalve in juni/juli en augustus) op het ogenblik dat ik dat opportuun vond, d.w.z. op het ogenblik dat ik ze goed genoeg ontwikkeld vond en dat de weersomstandigheden het toelieten.

De horizontale terrasjes werden op de meer klassieke manier beplant, alhoewel ik ook daar zo veel mogelijk voor kalk minnende planten heb gekozen, aangezien het plantmedium, door de aanwezigheid van de vele tufsteen uiteindelijk ook erg basisch zal worden.

Uiteraard kun je ook gaan experimenteren. Vooral met zelf gezaaide plantjes, waarvan je er toch een aantal voorradig hebt, kun je al eens een gokje wagen. Zo vonden ook een aantal soorten, die niet echt voor hun preferentie voor kalk bekend staan, toch een plaatsje. Afwachten wat het geeft in de toekomst, maar ik ervoer b.v. al dat de bekende *Lewisia cotyledon*, die het nochtans graag wat zuur heeft, heel goed is aangeslagen!

Enkele plantenfamilies die bijzonder aan te raden zijn :

Saxifraga's zijn zonder meer dé tufplanten bij uitstek! Ze zijn er als het ware voor gemaakt! Zowel de planten uit de porphyryon sectie als de zilverbladigen voelen zich in en tussen de tufstenen zeer goed thuis. De kabschia's aan de

Gentiana clusii en Dianthus x 'Conwy Silver'.

Een detail van de tuftuin, begin juni.

Foto's: Luc Gilgemyn.

schaduwkant en de zilverbladigen, daar waar ze wat meer zon krijgen, blijven bovendien veel compacter dan elders in de rotstuijn.

Dianthus. De kleinere Dianthussen zijn op een paar uitzonderingen na ook uitermate geschikt voor de tufsteen! *D. arpadianus*, *D. webbiana*, *D. simulans* of hybride vormen zoals *D. x La Bourboule* (maar er zijn er nog veel meer!), allemaal zullen ze mooie, heel compacte pollen vormen die uitbundig bloeien.

Campanula. De klokjesbloemen tellen ook bijzonder veel kalkminnaars in hun rangen en de in omvang bescheiden species zijn dan ook méér dan op hun plaats hier. Het beste lukken ze volgens mij nog tussen de tufstenen, niet direct "in" een tufsteengat. Voor die "spartaanse" groeiwijze hebben ze in mijn ervaring immers iets te veel voeding van doen.

De aanverwante, kleinere **Edraianthus** soorten mogen allerm minst ontbreken!! Ze gaan zich zelfs op de tufsteen uitzaaien en kunnen uiterst aantrekkelijke kolonies gaan vormen die bijzonder natuurlijk en "echt" aandoen! In ons nummer van juni 2012 wijdde Kris De Raeymaeker een volledig artikel aan dit plantengeslacht.

Draba's zijn ook een must! Die doen het op tufsteen uitermate goed en ze zien er veel beter uit dan in de "gewone" rotstuin.

Androsaces komen ook in aanmerking. Je moet echter wel op zoek naar de soorten die het voor kalk hebben. Zo komen vele Chinese, maar ook een aantal Europese species niet direct in aanmerking, wel zijn b.v. *A. kosolpojanskii*, *A. incana* en *A. caduca* uitermate geschikt. Enige research binnen dit genus is hier wel aan te raden.

Dan zijn er nog talloze "enkelingen" die hun plaatsje in en tussen de tufstenen verdienen. Bij mij zijn dat o.a. :

- *Paraquilegia anemonoïdes*
- *Kelseya uniflora*
- *Physoplexis comosa*
- *Potentilla divina*
- *Aethionema subulatum*
- *Silene hookeri bollanderi*
- *Townsendia hookeri*
- *Daphne petraea*
- *Gentiana clusii*
- *Gypsophyla aretioides*
- *Helichrysum milfordiae*
- *Veronica oltensis*
- *Vitaliana primuliflora*

De lijst kan nog veel langer worden, maar vergeet vooral niet zelf te gaan experimenteren, want dat is natuurlijk "part of the fun"! Soms doen plantensoorten waarvan je dat allerminst verwacht het ook uitstekend in de tufsteen.

Tufsteen (de kleinere exemplaren dan) is ook een uitstekend medium om aan te wenden bij de aanleg van troggen of schalen, maar hierover een volgende keer misschien meer.

De tuftuin vormt een sprankelend geheel, 3 jaar na de aanplant.

Daphne petraea 'Tremalzo'.
hookeri bollanderi.
Foto's: Luc Gilgemyn.

Silene

Mijn ervaringen met bollen in de tuin.

Danny Bonnez

Bollen zijn één van mijn favoriete planten. Naar mijn mening worden bollen nog te weinig aangeplant in onze tuinen. Sinds een jaar of 10 probeer ik zoveel mogelijk verschillende bollen een vaste plaats te geven in de tuin en haal ze dan ook niet uit gedurende de zomer . De bollen die een echte droge zomerrust nodig hebben, plant ik dan in een bollenbed die ik gedurende de ganse zomer afdek. Maar daar ga ik in dit artikel niet op in. Bollen zijn heel dankbare planten, ze komen jaarlijks terug en zorgen al heel vroeg in het voorjaar voor kleur in de tuin.

Acis nicaeensis. Foto: Danny Bonnez.

Ik heb nogal vrij zware kleigrond in de tuin. Bollen houden meestal wel van klei, maar als nadeel blijft deze grond te lang vochtig zodat de bollen rotten. Wanneer je deze kleigrond mengt met rivierzand en fijn split is dit naar mijn ervaring wel ideale grond voor de meeste bollen. De meeste bolgewasjes heb ik een plaatsje gegeven onder bladverliezende boompjes of in de nabijheid van struiken, op verhoogde plaatsjes in de rotstuin zodat ze toch min of meer een droge zomerrust hebben. Om de 3 jaar moet ik de bollen terug eens opgraven en een nieuwe mengeling maken omdat zand na enkele jaren verdwijnt in de bodem. Het is heel plezant te zien dat de bollen zich vermeerderen en dat ze het naar hun zin hebben. Als ze niet vermeerderen is dit vaak een teken dat deze bollen een andere standplaats verkiezen.

In dit artikel geef ik een overzicht van alle bollen en knollen waarvan ik goede ervaringen mee heb in mijn tuin . Te beginnen met het vroege voorjaar en we gaan zo verder tot in het najaar . Voor het vroege voorjaar heb ik een heel breed assortiment verzameld omdat er in deze periode nog weinig bloei is hier in de tuin.

Januari-februari.

In zachte winters heb je al eind januari diverse bollen in bloei. *Iris 'George'* is meestal het eerste irisje hier in bloei. De eerste krokussen die hier jaarlijks

bloeien zijn *C. ancyrensis* 'Golden Bunch' en *C. sieberi subsp. atticus* 'Firefly'. *Scilla mischtschenkoana* is er ook al vroeg bij, een aangename verschijning! Ook *Leucojum vernalis* var. *carpathicum* doorstaat heel goed de weersomstandigheden van de prille lente.

Crocus tommasinianus 'Pictus'. Foto: Danny Bonnez.

Februari-maart.

Ik kijk elk jaar uit naar deze periode, want dan bloeien de meeste voorjaarsbollen! Een topper onder de krokussen is voor mij *Crocus tommasinianus* en alle cultivars. Heel gemakkelijk, mooie stervormige bloempjes! Hier en daar duiken verrassend mooie zaailingen op. Andere betrouwbare krokussen zijn *C. chrysanthus* 'Fuscotinctus', *C. chrysanthus* 'Blue Pearl', *C. sieberi sublimis* 'Tricolor', *C. versicolor* 'Picturatus', *C. etruscus* 'Zwanenburg', *C. olivieri ssp. Balansae* 'Zwanenburg', *C. 'Spring Beauty'*. Er zijn zeker nog goede tuinvormen, ik ben nog het een en ander aan het uitproberen. Toch hebben de meeste Krokussen een heel droge zomerrust nodig, die staan

Chionodoxa forbesii 'Blue Giant'.

Tulipa humilis violacea 'Yellow Base'.

Iris bucharica

'Top Gold'

Foto's: Danny Bonnez.

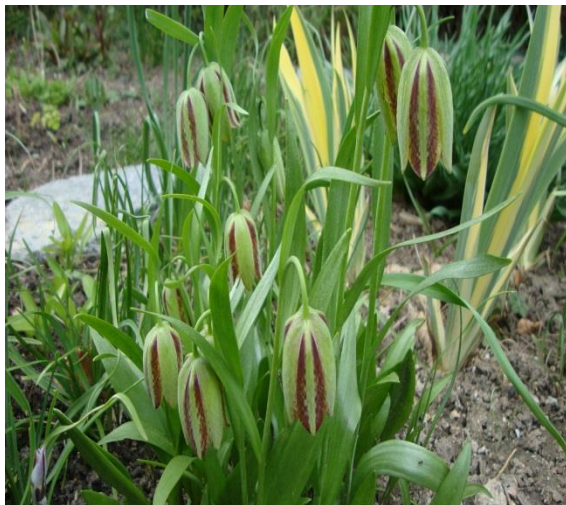
allemaal in een bollenbed. Galanthisen mogen natuurlijk niet ontbreken in de tuin maar ik hou het bij enkele gewone goede tuinvormen. *Eranthis hyemalis* en

cultivars zijn heel aardige planten en vrij gemakkelijk in de tuin. Van het geslacht *Scilla* zijn er veel dankbare tuinvormen die vroeg bloeien, *Scilla bifolia*

en cultivars voor een plaatsje in de halfschaduw, *S. siberica* en cultivars kunnen dan wat meer zon hebben. Ook *Chionodoxa* zou iedereen in de tuin moeten hebben, mijn persoonlijke favorieten zijn *C. sardensis*, *C. forbesii* 'Blue Giant', *C. luciliae* 'Alba'. Muscari's zijn heel gemakkelijke tuinplanten, heel veel verschillende soortjes fleuren hier de tuin op. Deze vind ik het mooist: *M. pallens*, *M. leucostomum*, *M. aucheri* 'Mount Hood', *M. azureum* 'Album'. Ook de gele *M. 'Golden Fragrance'* mag er best zijn, die bloeit wat later. *Puschkinia scilloides* var. *libanotica* ziet er heel aantrekkelijk uit en zie je veel te weinig in onze tuinen. *Cyclamen coum* is zeker ook een aanrader, zorgt voor veel kleur in het vroege voorjaar. Deze knollen plant je het best op zijn kant om te voorkomen dat ze gaan rotten. De meeste Irisjes uit de *reticulata* groep doen het ook wel goed in de rotstuin, *I. reticulata* 'Violet Beauty' staat al jaren probleemloos in de tuin. Ook met *I. Katharine Hodgkin* en *I. hyrcana* heb ik goede ervaringen.

Maart-april.

Een topper onder de laatste bloeiende Krokussen is voor mij *Crocus heuffelianus* en cultivars. Heel mooi, maar heb er momenteel nog te weinig ervaring mee om te zeggen dat ze het heel goed doen in de tuin, dit moet ik zeker opvolgen. Met narcissen heb ik de minst goede ervaringen hier in de tuin. Velen zijn al verloren gegaan! *Narcissus bulbocodium* vind ik een heel aardig soortje en heb dit jaar enkele nieuwe bollen van aangeplant. Verder vind ik *Narcissus 'Hawera'* en enkele cultivars uit de cyclamineus groep heel mooi en geschikt voor een verhoogde plaats in de rotstuin. Met tulpjes heb ik dan wel vrij goede ervaringen. De meest betrouwbare soortjes hier in de tuin zijn *T. turkestanica* en cultivars, *T. saxatilis*, *T. 'Little Beauty'*, *T. 'Little Princess'*, *T. urumiensis*, *T. batalinii* en cultivars, *T. humilis* 'Odalisque', *T. humilis* 'Persian Pearl', *T. sylvestris*, *T. tarda*, *T. bakerii* 'Lilac Wonder', *T. hageri* en cultivars, *T. tschimganica*. Nog meer tulpjes zijn goed geschikt voor de rotstuin en verhoogde bedden en hebben niet noodzakelijk een echt droge zomerrust nodig. *T. whittallii*, *T. kolpakowskiana*, *T. tetraphylla*, *T. neustruevae*, *T. altaica*, *T. aucheriana*, *T. 'Tiny Timo'*, *T. bifloriformis*, *T. orphanidea* 'Flava'. De moeilijkste tulpjes staan in een bollenbed en kunnen dus genieten van een droge zomerrust. Dit zijn o.a. *T. biflora*, *T. heweri*, *T. polychroma*, *T. marjolettii*, *T. humilis*, *T. cretica*, *T. clusiana* enz. Ook goed geschikt voor de rotstuin zijn *Iris bucharica* en cultivars. Voor wat meer beschaduwde plaatsen heb ik goede ervaringen met *Erythronium 'Pagoda'*, *Erythronium dens-canis* en cultivars, *Anemone nemorosa* cultivars, *Anemone ranunculoides*. Ook heel mooi zijn *Chionoscilla allenii*, *Scilla hohenackeri*, *Scilla greilhuberi* voor de halfschaduw.

Fritillaria hermonis subsp. amana. Foto: Danny Bonnez.

April-mei.

Fritillaria's zijn niet zo gemakkelijk in de tuin. *F. meleagris* doet het hier uitstekend. Verder heb ik goede ervaringen met *F. verticillata*, *F. pallidiflora*, *F. michailovskyi*, *F. hermonis subsp. amana*, *F. elwesii*, *F. uva-vulpis*, *F. camschatcensis* hier in de rotstuin in de halfschaduw. *Camassia*

quamash en cultivars zijn leuke kleine soortjes, heel aardig in de rotstuin. Ook heel veel Alliums kun je toepassen in de rotstuin. Enkele van mijn favoriete soortjes, *A. darwasicum*, *A. roseum ssp. roseum*, *A. insubricum*, *A. oreophilum* enz. Wat hoger is *Allium litvinovii*, gemakkelijk en heel mooi! *Sanguinaria canadensis* en cultivars mogen zeker niet ontbreken in de tuin. *Acis nicaeensis* is een leuk bolgewasje die hier zelfs uitzaait. *Scilla lilio-hyacinthus* staat dan weer liever in de schaduw. Enkele leuke Ornithogalums zijn *O. montanum*, *O. umbellatum*, *O. ponticum 'Sochi'*. Heel gemakkelijk zijn *Bellevalia pycnantha* en *Bellevalia romana*. *Brimeura amethystina* en de 'Alba' zijn heel dankbare bolgewasjes. Nog enkele aanraders zijn *Hyacinthoides non-scripta*, *Muscari comosum* en *Ranunculus kochii*.

Juni-juli.

In deze periode van het jaar zijn het vooral lelies die hier voor kleur zorgen. *Lilium martagon* en cultivars doen het behoorlijk goed hier in de tuin. Deze lelies hebben graag wat kalk en niet te veel zon. Ook *Lilium pumilum* en *Lilium bulbiferum subsp. croceum* zijn wel aanraders voor de rotstuin. Ook staan er in de vroege zomer nog wel enkele Alliums in bloei, *Allium macranthum* vind ik wel een leuk soortje. Een minder gekend knolgewasje is *Zigadenus elegans*, probleemloos in de tuin.

September-november.

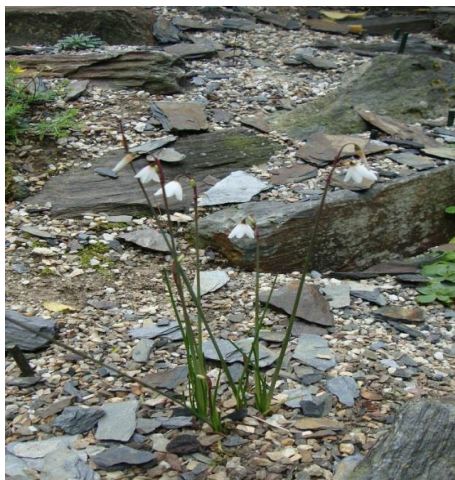
In het najaar heb je eigenlijk ook veel mogelijkheden met leuke bolgewasjes. In mijn tuin is het najaar assortiment eigenlijk vrij beperkt omdat er nog vrij veel andere planten bloeien. *Allium senescens* en cultivars bloeien volop in

Allium senescens 'Lisa Green'. Foto: Danny Bonnez.

september. *Acis autumnalis* is een leuke verschijning in de rotstuin. Heel dankbaar zijn *Cyclamen hederifolium* in allerlei kleuren en bladvormen! De vrij grote mooie bloemen van de Colchicums zijn heel opvallend in het najaar, toch hou ik het bij enkele soortjes vanwege de massa's grote bladeren in het voorjaar. *Galanthus reginae-olgae*

subsp. reginae-olgae, in het najaar bloeiende sneeuwklompje heeft ondertussen ook een plaatsje gekregen in de tuin. Heel veel mooie herfstbloeiende krokussen kunnen toegepast worden in de rotstuin. Ik ben hier volop enkele soortjes aan het uitproberen. *Crocus banaticus* lijkt me alvast één van de meest dankbare soortjes.

Acis autumnalis. Foto: Danny Bonnez.

Dit was een overzicht van mijn persoonlijke ervaringen met mijn favoriete bolgewasjes. Heel veel soortjes zijn echt gemakkelijk, dankbaar, nemen niet veel plaats in en kunnen op vele verschillende plaatsen aangeplant worden. Natuurlijk is dit slechts een kleine greep uit het grote aantal bestaande bolgewasjes. De meeste bollen uit dit artikel zijn vrij algemeen verkrijgbaar bij de betere bollenleverancier. Meer info en de laatste ervaringen met de bolgewasjes hier in de tuin kan je verder volgen in

de verschillende topics op het forum van onze vereniging. Nog veel bollenplezier!

Allium bodeanum.
flavissima.

Iris

Iris nicolai.
colchicifolium.

Foto's: Luc Scheldeman.

Allium

Zaaien van bolgewassen.... Van A tot.... bijna Z

Luc Scheldeman

Toen men mij vroeg om een bijdrage te leveren voor het speciale kwartaalblad in dit jubileumjaar was het net de periode waarin verschillende zadenlijsten in de mailbox werden bezorgd. Lijsten met vooral zaden van bolgewassen in de breedste zin van het woord om de hobby (lees verslaving) nog wat meer zuurstof te geven.

Dit doet er mij gelijk aan terugdenken hoe die interesse voor bollen zo'n 25 jaar terug als een eerder onschuldig fenomeen is ontstaan. Toen al had ik een kleine rotstuin in de achtertuin aangelegd en een eerste kleine serre als doe-het-zelver opgetrokken om wat planten in onder te brengen die meer aandacht nodig hadden: wat kussen-vormers, wat grijsbladigen, wat succulenten, enkele cactussen. En zoals bij veel liefhebbers met een jeugdig enthousiasme groeit die verzameling gestaag tot de serre goed vol staat....en dan begin je toch wat zaken vast te stellen die je over het hoofd hebt gezien. Het allegaartje aan prachtige planten hoort eigenlijk niet samen want de groeiperiodes liggen

uiteen, de groeiomstandigheden zijn behoorlijk verschillend, de ene plant wil wat schaduw terwijl de andere zon moet hebben, veel planten zijn in de zomer in groei en hebben aandacht nodig terwijl je eigenlijk wel op reis zou willen en zo kan deze opsomming nog behoorlijk langer gemaakt worden.

In die periode waar ik mij al echt begon af te vragen waaraan ik ooit begonnen was, kwam ik in contact met een andere liefhebber die een kleine verzameling bollen in zijn rotstuintuin en in zijn serre had die voor mij een nieuwe wereld openden. En toen ik er wat later een aantal kreeg om “ook eens te proberen” wist ik niet tot wat een verslaving dit ging leiden!

Het vervolg laat zich raden. Die enkele soorten groeiden door allerhande aankopen uit lijsten van gespecialiseerde kwekers, aankopen op plantenmarkten, enz. uit tot een kleine verzameling waardoor de vaste planten in de serre langzaam moeten wijken om plaats te maken voor de oprukkende collectie.

Ondertussen zijn we ruim 20 jaar verder en is de drang om nieuwe soorten te vinden alleen maar groter geworden. Maar we zijn in de loop van die jaren ook selectiever geworden in het zoeken naar nieuwe soorten en een aantal geslachten krijgen ondertussen duidelijk meer aandacht dan andere. En zo bots je vroeg of laat, maar onvermijdelijk ooit eens tegen de muur van het “te dure en te beperkte aanbod van zeldzamere bollen”.

Gelukkig is er een alternatieve weg om aan nieuw materiaal te geraken: door zaaien.

Tulipa montana.

Allium caspium. Foto's: Luc Scheldeman.

Zoals zal blijken uit volgende opsomming geeft zaaien nog een aantal extra voordelen, maar helaas en onvermijdelijk ook wat nadelen.

Wat zijn nu die voordelen ?

Wie ooit al eens in de plantenlijsten van gespecialiseerde bollenverkopers heeft geneusd moet geen moeite doen om al snel hoge *verkooprijzen* terug te vinden:

15 € voor een *Allium* of 25 € voor een Juno-iris zijn zeker geen uitzondering.

De jaarlijkse aankoop van enkele nieuwe soorten zorgt dan al snel voor een flinke aanslag op je budget, zeker als er soorten bij zijn die in de toekomst nooit gaan opdelen.

De prijs van een portie zaden is van een heel andere orde. Voor 3-5 € heb je in de zadenlijsten al dikwijls 10-20 zaden van een bepaalde soort. Uiteraard worden voor zeldzame aanbiedingen ook hogere prijzen gehanteerd maar de prijs van een volwassen bol zal voor deze soorten ook niet gering zijn.

Wel opmerken dat 20 zaden meestal geen 20 volwassen planten opleveren, maar je zult in de regel altijd wel met een aantal planten eindigen.

Wanneer je een soort vermeerdert door zaaien krijg je in de nakomelingen een zekere genetische variatie te zien, het zullen dus geen exacte kopieën (klonen) van de zaad leverende ouderplant zijn. Genetische variatie is voor de nakomelingen als groep gezien alleen maar voordelig omdat dit er voor zorgt dat er altijd individuen tussen zitten die zich beter kunnen aanpassen aan de groeiomstandigheden die wij aan hen opleggen.

Hierbij aansluitend zullen enkel die zaden ontkiemen en overleven die zich kunnen aanpassen aan de groeiomstandigheden die wij voor hen hebben voorzien. Dit is een totaal andere situatie dan bij een aangekochte bol waar onze groeiomstandigheden nogal eens sterk verschillen van deze van de leverancier. Niet te verwonderen dat aankopen wel eens zorgen voor een mislukking.

Zaaien zorgt er voor dat bepaalde *ziekten* bij de vermeerdering niet worden doorgegeven. Het klassieke voorbeeld is dat je een viruszieke krokus of iris of tulp toch wilt vermeerderen omdat het bv. een zeldzaam exemplaar is; zaaien is dan de enige methode om het doorgeven van deze ziekte te verhinderen.

Zoals bekend vallen de seizoenen niet overal in de wereld gelijk waardoor zaden kunnen binnenkomen op alle mogelijke tijdstippen in het jaar. Gelukkig kunnen de meeste zaden over een langere periode bewaard worden zolang men er maar voor zorgt dat dit op de goeie manier gebeurt. Voordeel is dat je het zaaien kunt uitstellen tot de optimale kiemperiode zich aanbiedt.

Bollen uit Zuid-Afrika als voorbeeld zitten met hun groeiritme minstens een aantal maanden verschillend van bij ons. Niet zo eenvoudig om dergelijke bollen op andere gedachten te brengen. Via zaden lukt dit zeker beter.

Fritillaria crassifolia. Foto:
Luc Scheldeman.

Een ander voorbeeld. Het heeft geen zin om Fritillaria-zaden al in juni te zaaien als je weet dat die pas kiemen in het vroege voorjaar. Beter om ze enkele maanden gepast te bewaren waardoor ze in de tussentijd niet kunnen gaan rotten.

Het is niet altijd gemakkelijk of zelfs mogelijk om bollen uit andere werelddelen te importeren (CITES, health-certificate). Met zaden lukt dit beter. Bovendien zijn zaden veel gemakkelijker te versturen dan bollen. Het is bekend dat een doos met bollen vlugger door de

douane opzij wordt genomen voor inspectie dan een enveloppe met zaden. Sommige landen zijn hierin bijzonder gevoelig.

Nog een voordeel is dat het zaaien toelaat om nieuwe soorten uit de natuur te introduceren zonder dat er bollen moeten voor geroid worden (ligt meer gevoelig). Een aantal bekende zadenverzamelaars publiceren jaarlijks een lijst met collecties uit de natuur waarin regelmatig nieuw beschreven soorten staan.

Tot slot is zaaien soms de enige mogelijkheid om bepaalde soorten te vermeerderen omdat die zelf nooit gaan opdelen. Ik denk aan vertegenwoordigers uit de geslachten *Allium*, *Bellevalia*, *Corydalis*...

En de nadelen ?

Een eerste ernstig nadeel is dat selecties op naam niet 100% *soortecht* terugkeren.

Nakomelingen van deze klonen (bvb. tulipa bifloriformis 'Starlight') mogen nooit de kloonnaam dragen. Een onoverkomelijk probleem voor Galanthusliefhebbers waar alles om selecties draait ! Hiervoor is vegetatieve vermeerdering de enige weg.

Narcissus cantabricus ssp. eualbidus. Foto: Luc Scheldeman.

De juistheid van de naamgeving en de kwaliteit (versheid) van de aangeboden zaden hangen volledig af van de betrouwbaarheid van de zadenleverancier. We kennen allemaal de resultaten die zaden uit seedex'en soms geven. Bovendien is het aanbod van vooral wildverzamelde zaden elk jaar sterk wisselend. Het is soms lang wachten voor een bepaalde species wordt aangeboden.

Zaaien is enkel weggelegd voor liefhebbers met een dosis geduld. Kieming kan bij sommige soorten over verschillende jaren gespreid zijn (denk aan *Colchicum*, *Iris*), plus niet alle zaden gaan kiemen en soms kiemt er zelfs helemaal niets. De benodigde tijd tussen kieming en eerste bloei durft bovendien wel eens lang tot zeer lang zijn (4-7 jaren is geen uitzondering). Als je natuurlijk elk jaar nieuwe soorten zaait, heb je na de eerste wachtjaren elk volgend jaar nieuwe soorten met een eerste keer bloei wat het wachten weer dragelijker maakt!

Omdat het opkweken van de zaailingen meerdere jaren vraagt heb je toch behoefte aan een minimum oppervlakte om zaai-potten op te plaatsen, zeker als

Cyclamen graecum.

Foto: Luc
Scheldeman.

je de gewoonte hebt om ieder jaar opnieuw te zaaien. Zo bevat mijn eigen zaaiframe continu tussen de 4-500 zaaipotten met bolgewassen.

Zaaien vraagt ook een zekere discipline. Zaaien beperkt zich niet tot het plaatsen van de zaden in een zaaimedium en dan maar afwachten tot de bloei komt. Zaken als vochtig houden, beschermen tegen overdreven zon, afdekken tegen overmatige regen, wieden van onkruid en mos, beschermen tegen strenge vorst, afschermen van dieren, bijmesten,... komen ook om de hoek kijken.

Wanneer zaaien ?

Als we kijken hoe het in de natuur gebeurt zijn we geneigd te denken dat direct zaaien de beste manier moet zijn. Maar dit is echter wat te simplistisch. De zaden die in de natuur direct uit de zaaddozen worden verspreid komen in omstandigheden terecht die niet echt met die bij ons te vergelijken zijn. Een eenvoudig voorbeeld ter illustratie. In het mediterrane klimaat van Spanje kunnen zaden van narcissen na het uitzaaien op de grond liggen wachten tot de kiemomstandigheden (koeler, vocht) gunstiger worden. Bij ons worden die zelfde zaden geconfronteerd met een wisselvallig klimaat van droog en nat, warm en koud waardoor ze in deze eveneens ongunstige kiemomstandigheden vatbaar worden voor schimmelziekten en rot. Wanneer hebben we in cultuur dan de optimale omstandigheden ?

Elke species heeft een ingebouwde tijds klok die wordt doorgegeven aan de zaden. Daardoor gaan de zaden doorgaans kiemen wanneer de planten zelf in groei komen en daar weten we min of meer van wanneer dit is (let op want beïnvloed door de seizoensomstandigheden !). Het zaaien voeren we in het algemeen best uit een aantal weken voor de planten in groei komen. Maar zo

strikt is dit nu ook weer niet omdat alle species een eigen tijdsvenster hebben waarin kan gezaaid worden. Missen we dit tijdsvenster echter dan gaan de

Scilla mischtschenkoana.

Foto: Luc Scheldeman.

zaden een extra jaar blijven liggen voor ze kiemen met het gevaar dat er in dat jaar iets met de zaaipot gebeurt.

Een voorbeeld. Zaden van *Fritillaria* kunnen al van sept/okt gezaaid worden maar eens februari aangebroken gaan ze niet meer kiemen.

Hieruit blijkt al dat zaden van bollen uit seedex'en gewoonlijk te laat arriveren om nog te kiemen in het eerste seizoen !

Een tweede belangrijk gegeven is dat verse zaden onder alle omstandigheden de beste resultaten geven. Een aantal soorten produceren zaden die bv. maar een heel korte levensduur hebben (*Trillium*, *Corydalis*, *Hepatica*...), andere produceren zaden die een ingebouwd mechanisme hebben om de zaden te beschermen indien de kiemomstandigheden in de natuur niet direct gunstig zijn (vb. *Cyclamen*, *Iris*).

Oudere zaden moeten we daarom nog niet weggooien maar we moeten er wel rekening mee houden dat het kiemingspercentage lager zal liggen dan bij verse. Vóór het zaaien kunnen we deze zaden best een behandeling geven die dit percentage kan oppeppen : enkele malen voorweken in lauw water of in thee (?), de zaadhuid fysiek beschadigen met schuurpapier, gebruik van GA3, de zaden omhullen met stekpoeder,....

Welke soorten best de ene of de andere behandeling krijgen is een ervaring van lange duur en hier moeilijk op te sommen, maar dit kan later wel met een eenvoudige vraag op het forum gebeuren.

En nu hoor ik al denken: we hebben verse zaden én we kunnen die zaaien in de optimale periode, dus mogen we direct 100% kieming verwachten ?

Was het maar zo !

De natuur komt weer stokken in de wielen steken door in de loop van de evolutie mechanismen te ontwikkelen die er voor zorgen dat soorten toch kunnen overleven als de zaden in ongunstige overlevingsomstandigheden terecht komen. Om terug het voorbeeld van de *Narcissus* in Spanje te nemen:

stel we zijn ondertussen november en door de betere kiemomstandigheden gaan alle zaden van een plant kiemen en jong loof ontwikkelen en dan komt

Fritillaria kittaniae. Foto: Luc Scheldeman.

plots een extreme periode met kale vorst die alle planten doet afsterven. Mocht de natuur niet voor een mechanisme gezorgd hebben dan zou deze moederplant zonder nakomelingen geëindigd zijn. Gelukkig voor deze soort werd in de loop van de evolutie een systeem ingebouwd waardoor niet alle zaden op hetzelfde ogenblik gaan kiemen, zelfs als de omstandigheden optimaal zijn. Door dit mechanisme kunnen de overblijvende zaden na de vorst gaan kiemen en toch nog voor het genetisch verderzetten van deze plant zorgen.

Dit is slechts één voorbeeld, en er zijn nog tal van andere beschermingsmechanismen (bij *Fritillaria* een verschillende kiemtijd naargelang de plaats van de zaden in de zaaddoos, bij *Cyclamen* een opdrogende harshuid die de zaden zal beschermen tegen uitdroging, bij *Colchicum* en *Iris* een zaadhuid die moeilijk doordringbaar is voor vocht, enz.) die ervoor zorgen dat de kieming over een langere periode – van enkele weken tot jaren - kan gespreid zijn. Hieruit valt af te leiden dat we niet gekiemde zaai-potten niet te snel moeten weggoien.

Meestal komen onze eigen zaadoogst en de nieuwe zaden uit de diverse lijsten van verzamelaars niet op het meest optimale tijdstip binnen. We moeten ze dan zo goed mogelijk bewaren tot aan de zaaitijd. Voor de meeste soorten betekent

dit koel, donker en droog zonder ze al te ver in te drogen: in een gesloten zakje met wat silicagel of in droog zand in de koelkast.

Het zaaimedium

De twee belangrijke eisen aan de compost zijn vocht vasthouden en tegelijkertijd zorgen voor een goede drainage zodat de zuurstofhuishouding aan de wortels goed verloopt. Een goeie samenstelling en de gebruikte ingrediënten kan volgens ieders inzichten wel wat variëren. De meest gebruikte samenstelling die ik al over vele jaren gebruik is:

2 delen gesteriliseerde aarde (John Innes type), 1 deel humus of eventueel goeie turf, 2 delen drainagemateriaal : split, perliet, vermiculiet, grof zand.

Het zaaien zelf

In volle grond of in pot ?

Hoewel zaaien in volle grond te verkiezen is omwille van een minder fluctuerende temperatuur en vochtgehalte is het toch handiger en meer overzichtelijk om te zaaien in potten. Dit geeft nog de mogelijkheid om wat te spelen met verschillende zaai-media en de zaai-potten eenvoudiger te beschermen tegen overdadige regen, felle zon of strenge vorst.

Welk type pot ?

Het handigste en groot genoeg voor een normale portie zaden is de kunststofpot van 9x9x9 cm. Stenen potten kunnen ook maar dan worden ze best in een zandbed

ingegraven.

Narcissus jonquilla subsp. jonquilla. Foto: Luc Scheldeman.

Diep zaaien of direct op het oppervlak van de compost ?

Er zijn grosso modo twee types van verdere ontwikkeling na de kieming. De eerste groep vormt na de kieming een klein wortelstelsel dat zich in de diepte gaat ontwikkelen en daar een aanzet van een bol gaat vormen. De zaden van deze groep worden best aan het oppervlak gezaaid. Voorbeelden zijn tulpen, *Erythronium*, *Fritillaria*, *Cyclamen*. De tweede groep vormt de aanzet van de bol eerder vlakbij de zaadkiem waardoor deze zaden beter op diepte worden gezaaid. Voorbeelden zijn *Crocus* en *Narcissus*. Soorten uit deze tweede groep kunnen zonder probleem ook aan het oppervlak worden gezaaid maar in de volgende groei-jaren gaan ze toch dieper migreren waarbij ze nogal wat energie verbruiken ten koste van groei.

Tussenafstand ?

Zaden kunnen zonder probleem dicht opeen gepakt worden in de zaaipot. De verdere groei verloopt zelfs beter als er veel planten in de pot zitten. Alleen bij platte zaden (zoals bij tulpen) moet je opletten dat de zaden niet op elkaar liggen of moet je de zaden met een pincet verticaal zetten.

Afdekken ?

Ik dek alle zaaipotten af met een laagje split van 0,5-1 cm dikte. Hoewel niet strikt noodzakelijk voor de kieming zorgt dit laagje er voor dat de zaden beter op hun plaats blijven liggen bij hevige regen of felle wind. En het zorgt ook voor een betere onderdrukking van eventuele onkruidgroei.

Labelen !

Tot slot niet vergeten om alle potten te voorzien van een etiket met relevante informatie: naam van de species inclusief subspecies/variëteit, collectienummer indien bekend, zaaidatum, eventueel de herkomst (seedex, tuin, in natuur verzameld...), indien mogelijk het aantal zaden in de pot. Wanneer je veel en regelmatig zaait of wanneer er veel bijkomende informatie beschikbaar is (ik denk hier vooral aan wild verzamelde zaden) is het een goed idee om een zaairegister met alle informatie bij te houden. Later zal dit heel handig zijn als je er ooit toe komt om planten met bekende oorsprong door te geven aan vrienden, verzamelaars of botanische tuinen.

Na het zaaien.

Na het zaaien kunnen alle potten gewoon buiten geplaatst worden om de invloed van alle weersomstandigheden te ondergaan. In de tussentijd tot kieming er wel voor zorgen dat de potten nooit extreem uitdrogen, dat mos en

onkruid op tijd weggehaald worden en dat er een bescherming is tegen huisdieren en ongedierte.

Na het kiemen.

Vanaf het ogenblik dat er in een zaaipot een redelijke kieming optreedt is het aangeraden om deze wat meer bescherming tegen regen en koude te geven door ze bv. in een koude bak onder te brengen.

Verder is het belangrijk om de zaailingen zo lang mogelijk in groei te houden door regelmatig wat water met een weinig vloeibare mest te geven. Als de jonge plantjes toch in rust gaan (afhankelijk van de soort) moet je er zeker in de eerste twee jaren voor zorgen dat de indroging niet te ver gaat (schaduwnet, tussentijds nevelen).

De volgende jaren.

Het opkweken van bolgewassen tot bloeirijpe planten is in de regel een werk van lange duur. Dat houdt in dat je tijdens de volgende jaren verder gepast moet water geven om een groeistilstand tijdens de actieve groei te voorkomen, bemesten met een kaliumrijke mest om de bollen aan te dikken, wieden, eventueel verpotten naar een grotere pot wanneer de zaaipot te klein wordt, eventueel beschermen tegen vorst bij vorstgevoelige soorten, stilaan de rustperiode wat intensiever maken bij zuiderse soorten....

En uiteindelijk komt de euforie van de eerste bloei en kun je met enige trots het resultaat van je vele jaren volgehouden inspanning tonen op het VRV forum !

Colchicum sfikasianum. Foto: Luc Scheldeman.

Een verzameling porphyriansaxifraga's in schalen en troggen op het terras geven een kleurige aanblik op het eind van de winter of het begin van het voorjaar. Foto: Frankie Wulleman.

Rotsplanten in troggen en schalen.

Frankie Wulleman

Het is de betrachting van de meesten onder ons, om zoveel mogelijk planten buiten in de rotstuin te laten groeien. Daar lijken ze wel het mooist tot hun recht te komen, in harmonie met de andere planten en de stenen. Bovendien heb je er dan ook nog het minste ommezien naar, wanneer ze 'vrij' in de rotstuin zijn uitgeplant. En toch...heel wat alpiene planten lijken het toch maar niet te doen in een klassieke rotstuin. Dan kan een trog of een schaal uitkomst bieden.

Deze trog biedt een thuishaven voor diverse kleinere rotsplanten als campanula, androsace, erigeron en saxifraga. Foto: Frankie Wulleman.

De rotstuin in april en mei, is steevast een kleurrijke bedoening. Diverse 'matvormers' zoals *Phlox*, *Dianthus* en *Aubrieta* geven samen met polvormende planten als *Pulsatilla*, *Geranium* en *Aethionema* een prachtige voorjaarsshow. Tussen al die forse planten voorzien wij ook nog wel wat plekje voor kleinere rotsplanten zoals *Sempervivum*, *Saxifraga* en *Androsace*. Bepaalde vertegenwoordigers uit die drie geslachten kunnen wij vaak wel cultiveren in de rotstuin, maar even vaak lukt dit ook niet. Bovendien vallen ze soms zo klein uit t.o.v. de andere planten dat een andere huisvesting noodzakelijk blijkt. Een kleinere, aparte rotstuin kan een optie zijn, maar vaak gaat het nog een stapje verder: een trog, een schaal of ja, zelfs een pot.

Veelal zijn die kleinere rotsplanten heel wat veeleisender dan hun grote broertjes in de rotstuin, en toeval of niet, ze ogen meestal mooier, of lijkt dat maar zo omdat we meer moeite voor ze moeten doen. In een trog kan in ieder geval meer aandacht besteed worden aan verschillende zaken: vochtigheid van het groeimedium, pH-waarde van het grondmengsel, beschaduwing, bescherming tegen ongedierte, enz... . Kortom, in zo'n kleinere behuizing kan

men beter aan al die leuke hebbedingetjes hun eisen tegemoet komen. In dit beknopte artikel laat ik enkele troggen zien met een eigen habitat, niet hoe het moet, maar hoe het kan. Naast deze drie voorbeelden die volgen, zijn nog vele ontelbare specifieke biotoopjes in een trog na te bootsen. Enige kennis en/of ervaring met levensomstandigheden van planten is daarbij onontbeerlijk.

Een compositie van bloeiende saxifraga's en een aantal stukken kristallijn gesteente vormen een aardige combinatie. Foto's: Frankie Wulleman.

Saxifraga's, een sierraad voor elke trog.

Al van in het begin was ik sterk geïnteresseerd in het genus *Saxifraga*, zowel in de "makkelijke" zilverrozetten, als in de wat "moeilijkere" porphyriëns. Niet alleen de kleurige bloeiwijze van die kleine planten kon mij charmeren, ook de vaak fraaie rozetten in alle soorten vormen en kleuren, intrigeerden mij. Neem nu bijvoorbeeld een gewelfde pol *S. cochlearis* van vele jaren oud of een uit de kluiten gewassen *S. 'Jan Neruda'*, met zijn prachtige, grote blauwgrijze rozetten...schitterend, toch?

Ik begon driftig saxifraga's te verzamelen en gaf ze aanvankelijk een plaatsje in de rotstuin. Al snel merkte ik op dat vooral de porphyriëns zich niet 'thuis'

Saxifraga 'Arabella', één van de vele saxjes, geschikt voor een trog of schaal.

voelden in mijn rotstuint. Ik maakte voor het eerst kennis met 'verbrande' planten, want toen kwam ik er ook achter dat deze groep van saxifraga's helemaal niet moest weten van een door de zon doorstroomde plaats.

Wanneer je dit soort saxifraga's aanplant is de expositie t.o.v. de zon van groot belang. In mijn grotendeels zonnige rotstuint, leverde dat dus een probleem op. Maar het was niet alleen dat. Mijn tuingrond was waarschijnlijk ook niet geschikt, want de groeiwijze van de planten liet te wensen over, onregelmatig groeiende kussens met dode stukken er in leverden geen aanblik zoals ik het voor ogen had.

Dat deed mij besluiten om het anders aan te pakken. Ik begon die kleinoden uit te planten in troggen en schalen. Dat leverde een heel andere benadering op. Ik moest nu immers zelf het groeimedium samenstellen en ik besloot om een echt 'rotsplantenmengsel' te maken. Die samenstelling hanteer ik nog altijd en bestaat uit de volgende ingrediënten: één derde tuingrond, één derde tufsteengruis en één derde grof zand of grind. Een goed doorlatend, kalkrijk mengsel dus, dat toch ook, door de tuingrond behoorlijk wat vocht kan vasthouden. Het is een mengsel dat door de meeste saxifraga's op prijs wordt gesteld, want de groeieresultaten in vergelijking met de omstandigheden in de rotstuint liegen er niet om.

Door het feit dat de meeste planten nu allemaal in troggen of schalen staan, en bijgevolg mobiel zijn, heb ik ook de factor zon, bijna volledig onder controle. Tijdens de winter en het prille voorjaar staan alle planten in de volle zon, op het terras. Na de bloeitijd, en vanaf de eerste warme dagen in mei, wanneer de zon schaduw kan aanrichten, verhuist de hele verzameling naar een schaduwrijk deel van de tuin, waar ze nog enkel de zon krijgen tot aan de middag. Op deze manier wordt "zonnebrand" voorkomen. De grotere troggen die minder mobiel zijn, worden dan beschaduwde.

Inmiddels heeft het houden van saxifraga's in troggen en schalen mij al heel wat voldoening en plezier opgeleverd. De meeste planten blijven nu immers

mooi in karakter en de massale bloei op het eind van de winter en het vroege voorjaar, levert steevast een schitterend schouwspel op. Bovendien heb ik het

gevoel dat ik zo nog meer van de planten kan genieten. Ze staan nu immers allemaal dicht bij elkaar op het gemakkelijk toegankelijk terras. Het feit dat saxifraga's over het algemeen niet erg diep wortelen, maakt ze geschikt voor cultuur in troggen. Zelfs oudere planten wortelen vaak niet dieper dan zo'n 20 cm. Zoals ik al zei, is vooral ook de bodem van groot belang: een doorlatende, stenige ondergrond, waarbij humus zoveel mogelijk moet worden vermeden. Neem dus nooit een rijke compost om saxifraga's in te planten, daar houden ze helemaal niet van.

Ook buiten de bloeitijd kan de aanblik door de grote variatie aan vormen en kleuren van de planten een rotsplantenliefhebber als mij bekoren. Bovendien kunnen de troggen ingericht worden met een aantal mooie stenen, waarmee je

in een creatieve bui, een spectaculair rotslandschap kan creëren. Een dergelijke trog is het jaar rond een sieraad in de tuin.

Saxifraga en tufsteen, een gelukkig huwelijk.

En over stenen gesproken. Enkele van mijn troggen

zijn ook gevuld met tufstenen. Tussen de smalle voegen van de gestapelde stenen kunnen de meeste saxifraga's goed gedijen, maar veel planten kunnen ook in de steen groeien. Ik plant dan meestal een jong stekje in een geboord gat van zo'n 10 cm diep. In het beste geval vinden de fijne worteltjes al vrij snel hun weg in de poreuze kalksteen. De planten groeien meestal veel trager op zo'n steen en blijven doorgaans nog wat compacter van vorm. Blijkbaar biedt zo'n tufsteen eveneens een stabiele wortelomgeving voor heel wat saxifraga's. Zo heb ik bijvoorbeeld al vele jaren een zaailing van de bekende *S. 'Winifred'* in zo'n geboord gat staan. Deze plant groeit uiterst traag over de steen en bloeit elk jaar zo rijk dat het loof niet meer zichtbaar is. Subliem! Ook de uiterst zeldzame en moeilijk te cultiveren *S. porophylla* staat al jaren gezond en wel op de tuf. Heb je trouwens al eens een *S. 'Allendale Celt'* op een tufsteen in bloei gezien? Waanzinnig mooi is dat.

Androsace villosa 'Arachnoidea' en *Draba bryoides* houden van een plekje op de tuf. Foto's: Frankie Wulleman.

Tufsteen.

Ja, tufsteen, in dit nummer toont Luc G. hoe je met dat gesteente een erg mooie rotstuin kan aanleggen. Valt zo iets te duur uit? Geen nood, zelfs met enkele stukken of één grote steen kan je ook al iets moois creëren. Ik maakte zelfs ooit een trog 'op maat' voor één enkele steen. In deze steen heb ik dan vele gaten geboord met de bedoeling om kleine en aparte rotsplanten op uit te zetten, dit met wisselend succes. Zo heb ik nu al vele jaren *Androsace helvetica* en *Kelseya uniflora* op die tufsteen staan. Beide planten staan verticaal, onder een stuk overhangend tufgesteente. Ze bloeien nooit, worden ook niet veel groter dan 5 cm doorsnede, maar ze blijven er toch in leven en zien er gezond uit.

Op die steen reserveerde ik ook plekjes aan de schaduwkant voor een aantal exemplaren van *Jankaea heldreichii*. U weet het vast en zeker ook wel dat dit planten zijn waar je zelden aan komt en die dan best prijzig kunnen zijn. De beste omstandigheden zijn dus gewenst voor deze "speciallekes". In een geboord gat in de tufsteen voelen ze zich allerbest. Aan diezelfde kant plantte ik

ook nog een *Paraquilegia anemonoides*, waarover ik in Rotsplantenforum nr. 38 al iets schreef.

De steen bevat verder nog een hele resem kleine rotsplanten die het in de rotstuin niet altijd gemakkelijk hebben, zoals *Draba dedeana*, *Draba mollissima*,

Edraianthus serpyllifolius op een tufsteen in het gezelschap van Sempervivum calcareum.

Een trog, gevuld met één enkele tufsteen, met een *Asperula gussonii* als blikvanger. Foto's: Frankie Wulleman.

Origanum speciosum 'Nanum', *Saxifraga caesia* en *Androsace villosa* 'Arachnoidea'. Ook nog wat minder moeilijke soortjes zoals *Asperula gussonii*, *Minuartia stellata* 'Minima', *Saxifraga cochlearis*, *Saxifraga paniculata* 'Minutissima' en *Sempervivum calcareum* 'Spiralis' helpen de steen 'aankleden'. Vrijwel alle planten groeien traag en de steen wordt alleen maar mooier met de jaren.

Maar de steen kende ook al enkele 'slachtoffers'. Zo probeerde ik tevergeefs *Silene elizabethae* en *Draba polytricha* op de steen te laten groeien. Het is en blijft altijd een beetje proberen en uitzoeken, maar wat uiteindelijk lukt, kan dan uitgroeien tot een mooi resultaat. Een trog met één enkele tufsteen levert op die manier een specifiek biotoopje af, waar planten kunnen geprobeerd worden, die het elders in de tuin nooit zouden redden.

De smeltwatertrog.

Over specifieke biotoopjes gesproken. Toen ik de laatste jaren door het Europese hooggebergte trok, bevond ik mij vaak in de buurt van gletsjergebieden en wegsmeltende sneeuwvelden. Zulke gebieden bevatten een aantal planten die vrijwel alleen in een dergelijke omgeving kunnen gedijen. De echte gletsjergebieden bevatten onderaan de gletsjer, smeltwater dat

resulteert in snelstromende beekjes en riviertjes die zich een weg banen door een rotsmassa van grote steenblokken, fijn puin en alles wat daartussen ligt. Een typische plant van zo'n extreem milieu is *Ranunculus glacialis* die in grote delen van de Alpen terug te vinden is. Het is verbazingwekkend om te zien hoe deze hooggebergteplant zo goed kan gedijen in en langs die ijsskoude stroompjes, zonder schijnbaar aangepast te zijn, in de vorm van een mat- of kussenvormende groeiwijze zoals de meeste alpiene planten. Als je nog iets lager afdaalt, wat verder weg van de gletsjers, kom je meestal in een iets "vriendelijker" milieu terecht. Hier is de bodem al wat stabielier maar de bodem kan er lange tijd vrij nat zijn door de wegsmeltende, dikke pakken sneeuw aan het eind van het voorjaar en het begin van de zomer. In deze gebieden zag ik vaak de mooiste vegetaties, zoals hele velden *Ranunculus alpestris*, *Ranunculus kuepferi*, *Soldanella alpina*, *Soldanella pusilla* en nog veel meer van dat fraais.

Geïnspireerd door wat ik had gezien in de natuur, begon ik na te denken om een habitat te creëren om enkele van die typische gewasjes een thuis proberen te geven. Ik probeerde al diverse ranonkeltjes uit in de tuin, maar dat was nooit een succes. Vooral tijdens langere droge periodes liep het altijd fout. Nogal wiesde, de uitdrogende, warme bodem kan je in niets vergelijken met de vochtige, frisse bodem in het hooggebergte. De factoren vocht en koelte zouden dus van groot belang moeten zijn. Dat resulteerde dan in de beslissing om het biotoopje in een ruime, zelfgemaakte trog te construeren. Een traditionele trog bevat onderaan de bodem ontwateringgaten om overtollig

vocht zo snel mogelijk te laten wegvloeien. Voor dit concept besloot ik het anders aan te pakken. Op de bodem van de trog legde ik een stukje vijverfolie met een opstaande rand van 5 cm. Pas daarboven boorde ik de ontwateringgaten. Dat betekent dus dat het onderste deel van de trog altijd vrij vochtig is. De grond die ik gebruikte is een mengeling van tuingrond en compost. Met dit vrij zware en voedselrijke medium vulde ik de trog tot de rand. Verder maakte ik d.m.v. smalle stukken breuksteen een soort "outcrop" (bult) bovenop de voedselrijke, vochtige laag, zo'n 20 cm hoog. De grond tussen deze stenen maakte ik dan wel veel lichter en meer gedraineerd. Het principe van deze trog is dus: hoe dieper, hoe vochtiger, hoe hoger, hoe droger. Alle stenen werden dicht bij elkaar geplaatst, zodat een echte crevicegarden werd gemaakt. Alle planten werden tussen die voegen geplant, en moeten met hun wortels zo de diepte in, op zoek naar de vochtige laag. De trog kreeg een plaatsje op het terras, waar hij tot rond 13 h.00 de zon krijgt. Te warm wordt het dus zeker nooit in die trog. Naargelang de regenval krijgt de trog omstreeks september een overkapping tegen de regen, en deze blijft aanwezig tot omstreeks half maart, dit ook weer afhankelijk van de weersomstandigheden. Deze overkapping bootst dus de droge sneeuwlaag na, deze kan in de bergen immers ruim zes maanden blijven liggen. Tijdens die periode gaan de planten in rust en blijven ze nagenoeg droog. De bodem droogt echter nooit volledig uit.

Primula warshenewskiana.

Primula hirsuta.

Ranunculus seguieri.

Links: de smeltwatertrog in ingericht als een crevicegarden. Zelfs als de planten niet bloeien biedt de trog een mooie aanblik door de lijnenwerking van de stenen.

Foto's: Frankie Wulleman.

Tot zover de theorie die achter de smeltwaterrog schuil gaat. De planten die ik een plaats zou geven, moesten maar eens bewijzen of ik het bij het rechte eind zou hebben. Hier volgen de resultaten na één jaar.

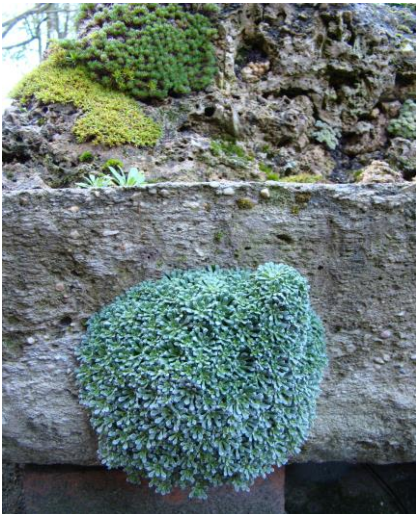
Heel wat *Ranunculaceae* vonden hun weg naar de trog, zoals *R. alpestris*, *R. traunfellneri*, *R. seguieri*, *R. crenatus*, *R. bilobus* en *R. parnassifolius*. De twee eerst vernoemde ranonkeltjes sneuvelen al vrij snel, maar zowel *R. seguieri*, *R. bilobus* als *R. crenatus* ontwikkelden zich goed en bloeiden zelfs al voor het eerst. *R. parnassifolius* heeft waarschijnlijk nog iets meer tijd nodig om zich te settelen, want die liet nog niet veel zien, behalve wat spaarzaam loof.

Soldanella minima is voorlopig nog de enige *Soldanella* in de trog, deze ontwikkelde zich heel goed, zodat bloei naar volgend jaar toe niet kan uitblijven. Ik ondervond echter dat veel soldanella's het ook goed doen op een lommerrijk plaatsje elders in de tuin.

Een aantal primula's mocht niet ontbreken. *P. hirsuta*, *P. frondosa* en *P. warshenewskiana* hadden zich snel aangepast en bloeiden alle drie heel rijk. Met *Androsace alpina* wilde ik het ook wel eens proberen. Hij deed zijn reputatie van moeilijke jongen echter alle eer aan en verdween na een tijdje dan ook uit de trog. *Salix reticulata* is het enige heestertje in de trog en groeit vanuit zijn crevice, mooi over de trog naar beneden.

Zowat de helft van alle gewasjes die ik probeerde, overleefden hun verblijf in de trog niet. Wat wel in leven bleef, groeide mooi aan terwijl de meesten ook al bloeiden. De lege plaatsjes geven dan weer mogelijkheden om andere soortjes

uit te proberen, of om te volharden en nog maar eens dezelfde planten een kans te geven. Het concept is zeker nog voor verbetering vatbaar. Wellicht is de bodem voor sommige ranonkeltjes niet zuurstofrijk genoeg. Voor deze soortjes zal allicht iets anders moeten worden uitgedokterd. Deze smeltwaterrog zal vooral evolueren naar een specifiek habitat voor echt, vochtminnende rotsplanten, daar waar ze het in de drogere rotstuin niet redden. Het grote voordeel van deze trog is, dat ik het vochtgehalte van de bodem zelf kan sturen en/of beïnvloeden, naargelang de noden van de planten. In de volle grond van een rotstuin is dit nauwelijks of niet mogelijk.

Ook de zijkanten van een trog kunnen benut worden. Hier groeit Saxifraga cochlearis 'Minor' in een gat aan de zijkant van een trog. Foto: Frankie Wulleman.

Schaduw in de rotstuin breidt de aanplantingsmogelijkheden sterk uit.

Wim Boens

Bij de doorsneetuiniers wordt schaduw in de tuin vaak als een probleem ervaren. Rotstuiniers weten echter dat deze schaduwhoekjes en -kantjes een grote meerwaarde hebben. Daar waar de meeste rotstuiniers meestal beginnen met een liefde voor de zon minnende planten en daarna pas wat schaduwkleinoden aanplanten op de stukjes die in de slagschaduw van de grote rotsblokken liggen, liep het bij mij in de omgekeerde richting. Vanuit een liefde voor voornamelijk schaduwplanten ontdekte ik de VRV en leerde zo het rotstuinieren beter kennen.

Links: Arisaema engleri. Foto: Wim Boens.

Zoals reeds aangehaald zijn er wel een heleboel planten die het liever wat koel en beschadwd hebben en die klein genoeg blijven voor de rotstuin. Hieronder zal ik wat soortjes bespreken die in geen enkele rotstuin mogen ontbreken. Maar eerst wat algemene tips.

Met het aanpassen van het grondmengsel in de schaduw maakt men deze nog wat geschikter voor het aanplanten van schaduwplantjes. Deze planten houden vaak van een wat meer vocht vasthoudend grondmengsel dan de zon minnende rotsplanten. Dit wil echter niet zeggen dat het mengsel zompig mag worden, hier is een

goede drainage (zoals in de rotstuin) ook heel belangrijk. Het toevoegen van een 50% compost of verteerde bladeren of een kleine hoeveelheid turf aan het bestaande rotstuinmengsel maakt het vaak heel

geschikt voor deze planten. Let er ook wel op dat heel veel schaduwplantjes van een zuurder milieu houden, dus is je rotstuinmengsel heel kalkrijk, dan is het belangrijk wat meer turf toe te voegen om dit tenminste naar een neutrale pH te brengen.

Ook het waterregime is belangrijk, zoals boven gezegd, houden schaduwplantjes vaak van wat meer vocht dan de doorsnee rotsplant, dus in de zomer is het toch zaak om er voor te zorgen dat ze niet volledig uitdrogen. Ook heel nat mogen ze niet staan, zorg toch zeker voor wat drainagemateriaal (Japans split is hier heel geschikt voor, daar het geen kalk bevat) in je grondmengsel. Er zijn natuurlijk ook planten die graag vochtig tot nat staan geplant, dan kom je al gauw terecht bij de moerasplanten of vleesetende planten maar deze vallen buiten het bereik van dit artikel. Voor de planten die echt toch wel wat meer vocht nodig hebben en een mengsel met meer organisch materiaal willen, is het een goed idee een peatbed aan te leggen, wat verder besproken wordt door Kris.

Laat ons maar beginnen met een familie die een klassieker is onder de schaduwminnende rotsplanten, de *Gesneriaceae*. *Haberlea*, *Ramonda* en *Jankaea* (en de kruisingen tussen deze 3 geslachten) zijn allemaal uitermate geschikt om aan te planten op een beschaduwde stukje of tussen spleten in de crevice die op het noorden gericht zijn. Deze planten zijn dan ook nog een uitzondering, daar ze vaak uitermate bestand zijn tegen uitdroging. Bij sterke droogte kunnen ze opkrullen en het uitzicht krijgen van een verdroogde, dode plant. Bij de eerste regendagen ontplooiën ze zich echter terug zonder dat ze er zwaar onder geleden hebben.

Een andere familie die reeds lang geleden mijn hart gestolen heeft, is deze van de *Berberidaceae*. Nu hoor ik jullie al, nee...geen reusachtige *Dysosma* of *Podophyllum* in mijn rotstuin en al zeker geen woekerende *Vancouveria* of *Epimedium*. Er zijn echter ook soorten die veel kleiner en compacter blijven. Daarbij denk ik in de eerste plaats aan de kleine en heel kortbloeiende *Jeffersonia*. Beide soorten in dit geslacht verdienen een plaatsje in de rotstuin, maar zeker *Jeffersonia dubia* (gaande van de donkerblauwe vorm over een lichtblauwe vorm naar een witte vorm) is hier een aanrader. Voor wie een uitdaging niet uit de weg gaat is het de moeite waard om een *Ranzania japonica* aan te planten...niet gemakkelijk maar zo mooi. En natuurlijk kan een *Epimedium* niet ontbreken. Ik denk daarbij aan de polvormende soorten en cultivars. Binnen *Epimedium grandiflorum* en *Epimedium x youngianum* zijn er ontelbare cultivars geselecteerd, waarvan er vele een plaatsje in de rotstuin verdienen. Voor mij zijn de volgende enkele van de meest geschikte:

Epimedium grandiflorum 'Bandit', *Epimedium grandiflorum* 'Dark Beauty',
Epimedium grandiflorum 'Queen Esta', *Epimedium grandiflorum* 'Saturn',
Epimedium grandiflorum 'Spring Wedding', *Epimedium* x *youngianum* 'Azusa',

Epimedium grandiflorum 'Queen Esta'.
nobilis var. *nobilis* 'Rubra Plena'

Hepatica

Jeffersonia dubia.
maximowiczii.

Foto's: Wim Boens.

Primula

Epimedium x youngianum 'Freckles' en *Epimedium x youngianum* 'Lilliputian'. Deze laatste wordt niet hoger dan 10 cm is misschien wel het meest geschikt van allemaal.

Ook bij de *Melanthaceae* zijn er wat leuke, lage plantjes die het goed doen in de meer belommerde hoekjes van de rotstuijn, daarbij denk ik dan vooral aan de soorten uit de geslachten *Helionopsis* en *Ypsilandra*. Deze soorten zijn gemakkelijk te vermeerderen uit bladstek, wat trouwens ook mogelijk is met de planten uit de familie van de *Gesneriaceae*.

Natuurlijk mogen we de *Primulaceae* niet vergeten. Heel wat *Primula*'s zijn geschikt, gaande van de hogere kandelaar-primula's naar de lagere soorten en cultivars die wel houden van wat schaduw, zoals de aurikels (*Primula auricula* (eerder voor de halfschaduw)), en de gekende (oudere) cultivars zoals *Primula* 'Cowichan Red', *Primula* 'Guinevere', *Primula* 'Innisfree', *Primula* 'Lady Greer'. Binnen deze familie houden ook de *Soldanella*'s van de schaduw en deze mogen zeker in geen enkele rotstuijn ontbreken. Binnen dit geslacht zijn er zowel kalkminnende als zuurminnende soorten. In het kort; voor kalkhoudende grond: *Soldanella alpina* (kan ook op zure grond), *Soldanella austriaca* en *Soldanella minima*, de rest op zuurhoudende grond.

Binnen de familie van de *Ranunculaceae* denken we vooral aan de geslachten *Adonis* (voor de schaduw gaat het vooral over deze uit de *Adonis amurensis* groep, daarover valt er meer te lezen in ons tijdschrift, mei en november 2011), *Anemonella* (ook hierover verscheen er in voorgaande nummers een gans artikel, juni 2012), *Callianthemum* (de planten uit dit geslacht horen zeker in de eregalerij van de rotsplanten thuis en zijn heel gegeerd) en *Hepatica* (vooral de soort *Hepatica nobilis* en zijn vele cultivars zijn uitgelezen planten voor in de rotstuin).

Bij de vaste planten mogen de volgende ook zeker niet ontbreken in een schaduwhoekje; *Hacquetia epipactis* (en zijn gevlektbladige cultivar 'Thor'), *Horminium pyrenaicum*, *Lonicera crassifolia* 'Little Honey' (mits wat geknip te zijner tijd), *Polygala chamaebuxus*, *Polygonatum hookeri*, *Pteridophyllum racemosum*, *Roscoea alpina*, *Saxifraga oppositifolium*, *Saxifraga cortusa* en *Saxifraga fortunei* (beide laatste Saxifraga's hebben ook een gans gamma aan cultivars opgeleverd).

Bovenstaande is natuurlijk maar een kort lijstje van geschikte schaduwplanten voor de rotstuin, er zijn er veel meer maar hierover alleen valt een boek te vullen, dus ik heb gewoon de eerste die in me opkwamen opgedist. Laat ons ook nog eens wat verder kijken naar de bolgewassen die wel houden van wat schaduw en die dus ook uitermate geschikt zijn voor die duistere hoekjes in de rotstuin.

Soldanella montana.

Anemonella

thalictroides

'Amelia'.

Foto's: Wim Boens.

We beginnen met een blik op de *Amaryllidaceae*, een herfstbloeiertje uit deze familie die het zowel in de schaduw als in de zon doet is *Acis autumnalis*. Wat zeker niet mag ontbreken zijn de sneeuwkllokjes, met de immense keuze aan cultivars vindt iedereen wel een *Galanthus* naar zijn smaak voor in het schaduwhoekje van de rotstuijn.

Binnen de familie van de *Araceae* denk ik dan vooral aan de *Arisaema*'s, met in de eerste plaats *Arisaema sikokianum* die in geen enkele tuin mag ontbreken maar ook het uiltje, m.a.w. *Arisaema kiushianum* is wel geschikt. *Arisaema engleri* en *Arisaema candidissimum* (die wat later bloeit dan de andere genoemde soorten) verdienen ook wel een plaatsje.

Overgaand op de familie van de *Iridaceae*, komt men natuurlijk eerst bij het geslacht *Crocus* terecht. Er zouden toch tenminste enkele planten uit dit geslacht in elke tuin terecht moeten komen. Enkele herfstbloeiers die het goed doen in de schaduw zijn *Crocus banaticus* (in het paars of het wit), *Crocus kotschyanus*, *Crocus longiflorus*, *Crocus nudiflorus* en *Crocus speciosus*. Er zijn natuurlijk ook enkele voorjaarsbloeiers die het goed doen in de schaduw, denk aan *Crocus veluchensis* en *Crocus vernus ssp. vernus var heuffelianus*. Verder in deze familie kan men natuurlijk niet voorbij aan het geslacht *Iris*, enkele lage soortjes zijn ook echte schaduwminnaars. Soorten zoals *Iris barbatula*, *Iris cristata*, *Iris gracilipes*, de kruising tussen beide voorgaande soorten, *Iris henryi*, *Iris koreana*, *Iris lacustris*, *Iris minutoaurea*, *Iris odaesanensis* en *Iris verna* blijven laag, houden van de schaduw en zijn uitermate geschikt voor in de rotstuijn.

Lilium davidii. Foto: Wim Boens.

Ook bij de *Liliaceae* zijn er heel wat soorten die houden van een schaduwrijker plekje. Eerst en vooral de soorten uit het geslacht van de *Erythroniums*. *Erythroniums* zijn bijna allemaal toepasbaar in de schaduwhoekjes van de rotstuijn. Natuurlijk kennen we allemaal de lage *Erythronium dens-canis* (het hondstandje) maar er zijn ook andere soorten en cultivars die voor een kleurrijk spektakel kunnen zorgen in het voorjaar. Over dit geslacht werd echter reeds een uitvoerig artikel gepubliceerd in dit tijdschrift, [maart 2009](#), dus daar kan iedereen zich wat

verder verdiepen hierin. Bij de lelies zelf, zijn er ook enkele lage vormen voor in de

schaduw, *Lilium davidii*, *Lilium lophophorum* en *Lilium nanum* zijn prachtige soortjes, die wel een plaatsje verdienen in de rotstuin.

Verder denk ik ook nog aan *Corydalis malkensis*, *Corydalis solida* (in zijn vele verschillende kleurtjes), *Eranthis hyemalis* en andere Eranthissen (waar je ook wat meer kan over lezen in voorgaande edities van dit tijdschrift, maart en september 2013), *Scilla armena* en *Trillium rivale*.

Er zijn nog twee groepen die ik heel kort wil aanhalen en die evt. in een schaduwhoekje van de rotstuin kunnen gedijen; ten eerste zijn er enkele orchideeën die wel houden van de schaduw, hierbij denk ik aan de soorten uit de geslachten *Cypripedium* en *Calanthe* die het hier al jaren goed doen in de schaduw. En natuurlijk mag je de lage varentjes niet vergeten, die soms wel eens wat willen woekeren maar die vaak een heel natuurlijk zicht geven aan de rotstuin, soorten als *Asplenium ceterach*, *Asplenium ruta-muraria*, *Asplenium trichomanes*, *Dryopteris affinis* 'Crispa Congesta', *Phyllitis scolopendrium* 'Angustifolia', *Polystichum setiferum* 'Baldwinii', *Polystichum setiferum* 'Plumoso-densum', *Polystichum setiferum* 'Ray Smith' en *Woodsia ilvensis* zijn laagblijvend. Over beide voorgaande groepen kan men een ganse encyclopedie vullen en dit valt dus buiten de omvang van dit artikel.

Hierboven heb ik geprobeerd een overzichtje te geven van wat er kan in de schaduwhoekjes en –plekjes in de rotstuin. Dit is verre van exhaustief, maar het geeft een basis van de mogelijkheden, verder is het vaak een kwestie van proberen en experimenteren. Veel succes aan de schaduwliefhebbers. En voor vragen en opmerkingen kan men natuurlijk altijd terecht op ons forum.

Cyripedium 'Emil'.

'Falls Of Nimrodel'.

Corydalis

Foto's: Wim Boens.

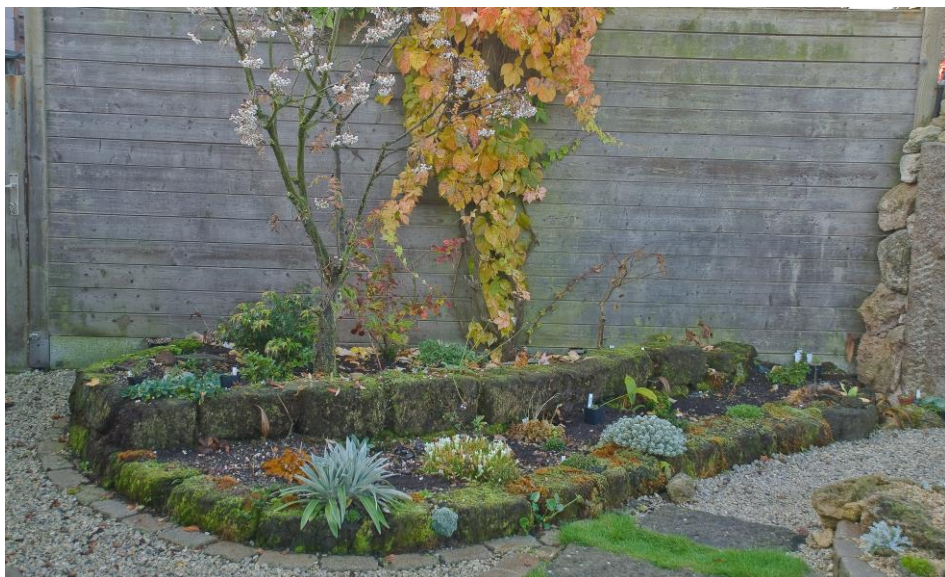
Een voorjaarstafereel in het peatbed. Foto: Kris De Raeymaeker.

Eigenzinnig en (te) zonnig peatbed.

Kris De Raeymaeker

Het moet in de tuin van Harry Jans of in de Botanische tuin van Utrecht zijn geweest dat ik de eerste keer kennis heb gemaakt met het fenomeen "peatgarden of peatbed". Ik herinner me nog dat ik bij Harry vooral onder de indruk was van al die *Cypripediums* die onder deze omstandigheden stonden te pronken. Ze hadden iets speciaals maar toen ook nog iets onbereikbaar. In Utrecht waren het dan weer de grote groepen *Pleione* die indruk maakten, maar het totale concept van een peatbed sloeg toen nog niet echt aan. Er stonden daar ook zoveel planten in die toen nog geen indruk maakten. We schrijven nu 1991 of iets in die aard. Wist ik veel dat het niet bepaald dit soort planten was waarvoor het peatbed ooit was ontworpen. De echte planten voor de veentuin waren me niet bekend en "onbekend is onbemind" natuurlijk. Ik heb het dan over al die speciale *Ericaceae* en al dat andere speciale spul waarvoor het peatbed ooit in het leven was geroepen. Ik kende nog geen echte dwergvormen onder de *Rhododendrons* en van *Shortia's* of *Cassiope's* wist ik helemaal nog niks. Ik had al jaren interesse in mooie *Rhododendrons* maar ik kende er maar weinig die het miniatuurkarakter - dat nodig is voor het peatbed - op hun "CV" hadden. Voor mij was *Rhododendron yakushimanum* toen nog een echte dwerg...

Maar dat ik nog niet onmiddellijk aan dit soort tuin toe was had toch nog met meer factoren te maken. Onze warme en zonovergoten tuin heeft niet zoveel schaduw en ik begreep dat je voor een peatbed toch wat meer schaduw moest hebben. Waarom zou ik mijn hoofd breken over zulk tuintype? Verder was het met de lepel ingegeven dat je als rotstuinier vooral aan de slag moest met stenen. Turfblokken inzetten in de strijd om bergplanten te kunnen kweken leek eigenlijk nergens op. In de natuur lagen in de bergen toch alleen maar stenen en rotsen en geen zachte turfblokken... Het echte stoere leven van de rotstuinier bestond uit tufsteen, scree's, crevices, gravel en meer van die ruwe toestanden. Iets meer hadden onze planten in mijn beleving niet nodig. Een ander teer punt was de vraag hoe ik zo'n turfbed op een esthetische wijze zou kunnen verzoenen met de bestaande rotspartijen. Ik was uitgegroeid tot de tuinier die hield van planten die van zon hielden; en schaduwplanten, dat was maar tweederangs. Allemaal redenen om dat peatbed als overbodig te beschouwen. Maar met de jaren begon ik natuurlijk meer kennis op te doen. Ik las over planten die alleen maar te kweken waren in de met zorg aangelegde omgeving van een peatgarden. Ik begon die planten stilaan ook een beetje mooi te vinden. Ik kwam meer en meer in de tuin van Utrecht, verslond meer en meer lectuur en geraakte gaande weg een beetje in de ban. Bij Harry werd ik ook steeds verder ingewijd in deze wonderde wereld. Toen kwam ik een keer bij Ger en stelde vast dat alle ervaren en bekende liefhebbers een peatbed hadden. Ik was stilaan gewonnen voor het idee, maar zag nog steeds geen uitweg.

Het peatbed ligt in het minst warme hoekje van de tuin.
Foto: Kris De Raeymaeker.

Cypripedium franchetii.

Cypripedium formosanum.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

Toen waren er 2 factoren die voor een echt keerpunt zorgden. Het eerste keerpunt was het feit dat onze tuin onverwacht groter werd. Ik had de kans om een stukje grond van de buur bij te kopen. Tweede keerpunt was de reis naar China in 2007. Ik had zoveel mooie schaduwplanten leren kennen, maar ook delicate Ericaceae en zoveel schitterende Primula's en Cypripediums. Haast alle metgezellen van de reis waren begeistert en brachten me nog meer liefde voor dit thema bij. Ik begon ook steeds meer vast te stellen dat bepaalde bergplanten uit de hogere regionen - die ik mooi vond - niet zonder meer te cultiveren waren in ons laagland in een gewone rotstuint. De lijst met planten die in het hooggebergte op puinhellingen of in bergweiden staan maar hier niet willen gedijen onder die omstandigheden werd alsmaar groter. Specialisten schreven dat een peatbed vaak een oplossing bood voor dit soort planten. In hun thuisland hoog in de bergen wordt het nooit veel warmer dan 25 graden en onze warme zomerdagen zijn dan ook nefast. Op grote hoogte is een scree in volle zon perfect voor bepaalde hooggebergte planten maar in ons warmere laagland is dat wat anders. Het peatbed combineert meer schaduw en koelte met minder uitdroging door het humusrijkere substraat. Op zulke plekje wordt het dus minder warm en droog dan in andere delen van de rotstuint. Eens thuis van China kwam alles in een stroomversnelling. De grotere tuin bracht de

oplossing want ik zag plots een geschikt hoekje voor mijn nieuw project. Een plekje dat mijns inziens niet misstond met de andere bestaande rotspartijen.

Ondertussen was ik me er ook al van bewust dat onze hedendaagse “peatgardens” geen echte “veentuinen” meer waren in de ware zin van het woord. Ik ga in deze bijdrage niet meer echt ingaan op de geschiedenis van deze tuinen, daar is immers al genoeg inkt over gevloeid en daarnaast is er ook nog “Google”. Maar toch wil ik even kort vermelden dat voor dit soort aangelegenheden oorspronkelijk alleen maar zuivere turf werd gebruikt. Turfblokken om reliëf te creëren en turfamolm, turfvezels en veen om de ruimte tussen die turfblokken op te vullen. De oorspronkelijke peatgardens hadden dan ook alleen maar zuurminnende soorten als bewoner. O.a. heel wat Ericaceae en voor het overige al wat een lage PH hoog in het vaandel droeg. Je had dan ook nog de “natte veentuin “ waarbij er een laag folie als kering werd aangebracht waardoor de turf eigenlijk altijd heel nat bleef en dit zorgde voor een specifiek biotoop. Maar turf werd een schaars product dat ook nog eens fel ter discussie kwam te staan. En het moderne peatbed kreeg langzamerhand enkele varianten die ondertussen waarschijnlijk het origineel hebben verdrongen.

Dit gezegd zijnde vatte ik de werkzaamheden aan. Ik had een goed plekje op het oog dat naar mijn mening genoeg schaduw zou geven. Pas nadien zou blijken dat er in de zomer toch nog (te) veel zon komt op deze locatie, maar daarover later meer. Op de laagste delen heb ik eerst de oorspronkelijke aarde ongeveer 30 cm diep moeten weghalen. Er werd daarna een anti-worteldoek

over de grond gelegd en vervolgens werden de zachte turfblokken als omzoming van het bed uitgezet. Als je ook plantjes rechtstreeks wilt uitplanten in de turfblokken zelf is het van belang om echt naar zachte turfblokken te zoeken. In de praktijk zal je heel vaak zien dat vooral de harde variant wordt aangeboden. Met de turfblokken kan je dan de vorm en de hoogte van het peatbed bepalen. Uiteraard dient dit met enig inzicht te gebeuren zodat de vormen en hoogtes passen met de rest van de tuin. Af en toe werden de blokken vastgezet met tonkin stokken om ervoor te zorgen dat alles netjes op zijn plaats bleef. Het is niet zo moeilijk om dit soort materiaal door de blokken heen te duwen. Kies voor stokken die lang genoeg zijn zodat de blokken goed verankerd zijn. Met een groot scherp mes en oude zaag werden blokken soms op maat gesneden. Een puzzelwerkje dat met zorg dient uitgevoerd te worden. Eens deze basis ligt kan je weer verder gaan. Ik had het geluk om via de NRV aan heel goede blokken te geraken. De turfblokken waarover ik kon beschikken waren ook heel robuust en waren dus voldoende hoog en breed. Degene die regulier beschikbaar zijn in tuincentra e.d. zijn haast altijd veel smaller en minder hoog. Daarna werd het hoog tijd om het substraat aan te maken waarmee de ruimte tussen de blokken moest opgevuld worden. En dat werd dus een mengsel dat beantwoordt aan de eisen van de moderne peatgarden. Ik

heb gekozen voor volgend mengsel: 3 emmers goed verteerde bladgrond - 1 emmer half verteerde schors afkomstig van pijnbomen (Dockx) - 1 emmer fijne afdekschors (4 - 8 mm destijds te koop bij Pelckmans) - 1 emmer leemachtige grond - 1 emmer turf.

Celmisia semicordata. Foto: Kris De Raeymaeker.

Dit mengsel vormt dus een 30 cm tot 40 cm hoge laag waarin onze plantjes moeten gaan groeien. Een nuchtere vaststelling die ik gelijk wil meegeven is het feit dat dit substraat nog flink inzakt omdat er een deel organisch materiaal inzit dat nog een beetje verder verteert.

Achteraf gezien bleek de keuze van de locatie toch nog voor verrassingen te zorgen. In de lente en herfst lijkt dit bed te baden in een oase van schaduw. Maar ik had me laten misleiden door het feit dat de zon zoveel hoger staat in mei/juni/juli/augustus waardoor dit tuingedeelte in die maanden toch nog behoorlijk wat zon krijgt. In die maanden gaat ze het peatbed maar verlaten vanaf 14.00h en dat bleek voor een aantal planten toch nefast. Maar ieder nadeel heeft zijn voordeel en weer andere planten bleken toch weer te genieten van deze situatie. Dus na een aantal jaren weten we nu dat de situatie nog te warm/droog en zonnig is voor een groot deel van de Aziatische primula's maar net weer heel geschikt is voor een aantal *Celmisia*'s om maar wat te noemen.

Verder ontdek je ook nog plekjes in het peatbed die net genoeg schaduw vangen. Dit omdat ze bijvoorbeeld kort bij hoger gestapelde turfblokken liggen waarbij die blokken schaduw afwerpen. Microklimaat is de term, maar daar wil

ik het graag over hebben in een volgend artikel. Je moet iedere vierkante centimeter van dit stukje tuin leren ontdekken en met vallen en opstaan ontdek je weer welke planten zich thuis voelen in zo'n droger en zonniger peatbed. Het zou een hele klus worden om ook hier weer alle planten te gaan beschrijven die het goed doen. Ik heb gekozen voor een mix van woodlanders – veenplanten – orchideeën – bolgewassen – rotsplanten. Ik zal trachten de meest merkwaardige successen of mislukkingen kort te beschrijven. Het wel en wee van dit peatbed kan je verder ook volgen op ons forum: <http://www.vrvforum.be/forum/index.php?topic=452.0>

Voor we een aantal planten beschrijven moet ik ook nog vermelden dat er grosso modo 3 types van groeiomstandigheden in dit bed zijn:

1. rechtstreeks uitgeplant in de turfbllokken die dienen als omzoming om de hoogteverschillen te maken en dus ook als plantmedium.
2. tussen twee turfbllokken geprangd, planten kunnen zowel wortelen in de turfbllokken of ook in het substraat. Ze kiezen maar...
3. In het opvulmateriaal zoals beschreven.

Als afdek materiaal heb ik niet gekozen voor schors. Allicht een heel merkwaardige keuze maar ik heb ondervonden dat slakken heel graag huizen maar vooral ook graag vermeerderen onder zo'n laagje schors. En aangezien ik aardig wat problemen heb met grote populaties slakken... In de plaats daarvan koos ik voor donkere lavasteentjes die ook een beetje mineralen

toevoegen aan dit bed en perfect harmoniëren met de turfbllokken.

Celmisia semicordata. Foto: Kris De Raeymaeker.

Bij de meeste plantenliefhebbers die onze tuin bezoeken vallen haast altijd eerst enkele *Celmisia*'s op in het peatbed. Deze opmerkelijke 'grijsbladigen' uit Nieuw Zeeland contrasteren dan ook schitterend met donkere turfbllokken. Maar bovenal profiteren zij van zowel de extra uren zon die ze hier krijgen als de meer vochtige

humus die ze daar vinden. Ik ben vroeger altijd op de sukkel geweest met die planten maar dankzij dit peatbed kan ik ze laten overleven en floreren in de tuin. *Celmisia semicordata* is in onze contreien echt geen vlotte bloeier maar heeft hier al 2 keer in 3 jaar gebloeid! *Celmisia argentea* en *C. sessiliflora* zijn dwergen die heel mooie harde kussens vormen en ook af en toe bloeien. Ik heb ze tussen 2 turfblokken geduwd als jonge plant en zo kunnen de planten kiezen waar ze willen wortelen. Hetzij in de turfblokken, hetzij in het substraat. Ook die andere schoonheid uit down under namelijk *Leucogenes leontopodium* kon ik op die manier al tot bloei brengen. Deze is iets meer vorstgevoelig en is hier een keer voor een flink deel afgestorven door kale vorst. Maar hij is weer aan "revival" bezig. Sindsdien leg ik een vliesdoek over het bed wanneer er strenge vorst wordt verwacht zonder dat er een sneeuwdek is.

Primula 'Tantallon' (= *P. whitei* x *P. edgeworthii*) is een Primula die blijkbaar wel kan omgaan met de toch drogere en warmere omstandigheden. Nu - midden november - zien we al weer de dikke knoppen gereed zitten. Dit jaar was het al in februari een waar feest. Een aanrader van formaat! *Daphne blagayana* is meestal ook al heel vroeg van de partij. Februari en maart zijn natuurlijk de maanden waar de lente al wordt gelanceerd in dit beschermd stukje tuin. Met *Eranthis 'Schwefelglanz'*, *Crocus gargaricus* en *cvijicii* hebben

Leucogenes leontopodium.

Crocus

'Carpathian

Wonder'.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

we meteen het zonnetje in huis. Andere krokussen die het goed doen in zulke omstandigheden zijn *Crocus heuffelianus* 'Snow Princess', *Crocus heuffelianus* 'Carpathian Wonder', *Crocus scepusiensis* ssp. *leucostigma* en *Crocus vernus*. *Crocus pelistericus* stond 2 jaar te schitteren om dan roemloos ten onder te gaan. Diverse *Hepatica*'s zijn in die periode ook al aan de gang. Het zijn natuurlijk geen veenplanten maar ze houden wel - als woodlanders - van de verteerde bladgrond van het bed. Zeer vroege vogels zijn ook *Erythronium dens-canis* ssp. *niveum* en *Erythronium caucasicum*. Beide soorten zijn zeer erg aan te bevelen onder zulke groeiomstandigheden en kunnen al begin maart voor spontane vreugde zorgen. *Hacquetia 'Thor'* bloeit dan ook al en zorgt vooral later op het jaar voor leuke accenten via zijn bont blad. Heeft wel wat ruimte nodig. *Erythronium dens-canis* 'Old Aberdeen' bloeit meer paars en is wat later dan zijn 2 witte broertjes die zo net zijn geciteerd. Nog later hier, zijn de prachtige en roze bloeiende *Erythronium 'Rosalind'* en de zachtgele *E. 'Margaret Mathew'*. De laatste is echt een heel goede groeier en bloeier en genoemd naar de vrouw van Brian Mathew. *Corydalis 'Boyar'* is echt een plaatje in april en zaait zich niet uit! De delicate *Trillium rivale* is rond die periode ook al van de partij net als *Orchis mascula* die dan weer een meer statige aanblik heeft. *Cyclamen pseudibericum* wordt versleten als niet winterhard maar lijkt onder de huidige condities perfect te overleven en bloeien.

Corydalis 'Boyar'. Foto: Kris De Raeymaeker.

Cassiope

'Muirhead'.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

De bladeren verschijnen al in november en dat is misschien net een beetje "tricky". De knollen best minstens 10 cm diep planten. Meer Cyclamen zullen toekomstig worden uitgetest. *Cypripedium formosanum* is de eerste *Cypripedium* die bloeit rond het einde van de maand april. Het is altijd oppassen voor late vorst. Voor alle *Cypripediums* heb ik de grond nog aangepast naar een meer mineralig mengsel dat vooral bestaat uit vulcakorrel en seramis. Een aantal *Cypripedium* hybriden doen het daar verder ook goed maar het succes met sommige botanische soorten is dan weer eerder klein. Voor een aantal onder hen blijkt deze locatie in de zomer toch net iets te heet te zijn. Maar *Cypripedium calceolus* is dan weer een groot succes onder die omstandigheden. Enkele favoriete en uitermate dwergachtige Ericaceae die zo rond eind april tot in mei bloeien zijn: *Rhododendron pumilum* (zachtroze en een echte dwerg), x *Kalmiothamnus 'Hytor'*, *Gaultheria adenotrix* (rode bessen later op het jaar), *Cassiope 'Muirhead'*, *Rhododendron lowndesii* en *R. 'Wren'* (beiden geel en eveneens echte dwergen) Er staan overigens nog meer kleine blijvende Rhodo's in dat bed. *Rhododendron camtschaticum* heeft al een keer het loodje gelegd. Deze soort moet in het groeiseizoen vochtiger staan en stond

waarschijnlijk veel te droog. Hij is nu opnieuw een bewoner geworden, maar dit keer uitgeplant in een ingegraven turfblok op een lager gedeelte van het peatbed. Ook de *Shortia*'s zijn rechtstreeks in de turfblokken geplant en zijn een lust voor het oog. Niet alleen hun tere bloemen maar ook de diverse kleuren van de bladeren - al naar gelang het seizoen - zijn een bonus voor de peatgarden. Tot voor de aanleg van mijn stukje peatgarden kon ik deze bijzondere planten nooit lang overhouden. *Primula reidii* ssp. *williamsii* is nog zo'n hebbedingetje om maar meteen in een turfblok neer te zetten. Zorg wel voor schaduw. Dit jaar had ik dit schitterende kleinnood voor het eerst in bloei. Ook een aantal *Pleiones* plant ik weer uit in die zachte turfblokken. Met het idee dat ze ooit zulke bloemenzee vormen als in de tuin van Utrecht. Een typische rotstuinplant als *Gentiana brachyphylla* lijkt in onze tuin meer te houden van een peatbed dan van een echte rotspartij. Zijn blauwe bloemen zijn altijd de moeite.

Eens de zomer in zicht wordt het wat rustiger maar planten als *Roscoea purpurea* 'Red Gurkha', *Delphinium pachycentrum* en *Corydalis calcicola* zorgen voor enige zomerbloei. De eerste doet dat op een erg flamboyante manier en zijn rode bloemen geven een exotische aanblik aan de tuin. Ik had ook geopteerd voor enkele lelies maar net als de *Fritillaria*'s doen ze het daar voorlopig niet al te best. De lelies worden meestal afgevreten door het leliehaantje en bij de "Fritten" heb ik misschien nog niet de geschikte soorten uitgeprobeerd.

Eens het augustus wordt staat er mij opnieuw een periode van overvloed te wachten. De Griekse *Colchicum graecum* weigerde jaren te bloeien, toen hij nog opgesloten zat in een pot. Maar eens bevrijd, genoot hij met volle teugen

Gentiana 'Braemar'.

Pernettya

'Pearls'.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

van het leven in het peatbed. Een ruiker van meer dan 15 bloemen was zijn dankbaar gebaar. *Pernettya 'Pearls'* is nog eentje die met zijn wortels rechtstreeks in de turfblokken zit. De witte bloempjes zijn onbetekenend maar de besjes met zachtroze gloed zijn betoverend mooi. Dan maken ook de herfstgentianen hun opwachting. *Gentiana 'Braemar'* is hier voorlopig de beste leerling van de klas. Het betreft hier een kruising en de vermoedelijke ouders zijn *G. veitchiorum* en *G. hexaphylla*. Er worden nog meer herfstgentianen uitgeteerd en ik stel vast dat ze niet allemaal even erg houden van onze warmere zomers. Sommige cultivars echter doen het redelijk al zullen we ze nooit op een zelfde manier zien floreren als bijvoorbeeld in Schotland. De herfstkrokussen sluiten vervolgens mooi aan. *Crocus banaticus* is een echte topper en bloeit hier in zowel wit ('*Snowdrift*') als paars. *Crocus gilanicus* komt uit Iran, maar wil hier toch onbeschermd groeien in het peatbed. De aangroei is traag maar zo'n delicate plant is echt iets voor rotsplantenliefhebbers. Dit jaar heeft ook *Crocus kotschyanus* hier zijn intrek genomen. *Saxifraga cortusifolia 'Conwy Snow'* is traditioneel één van de laatst bloeiende planten van het seizoen. Hij bloeit tot diep in november en dan na een maandje rust in december mogen we in januari weer het eerste leven verwachten.

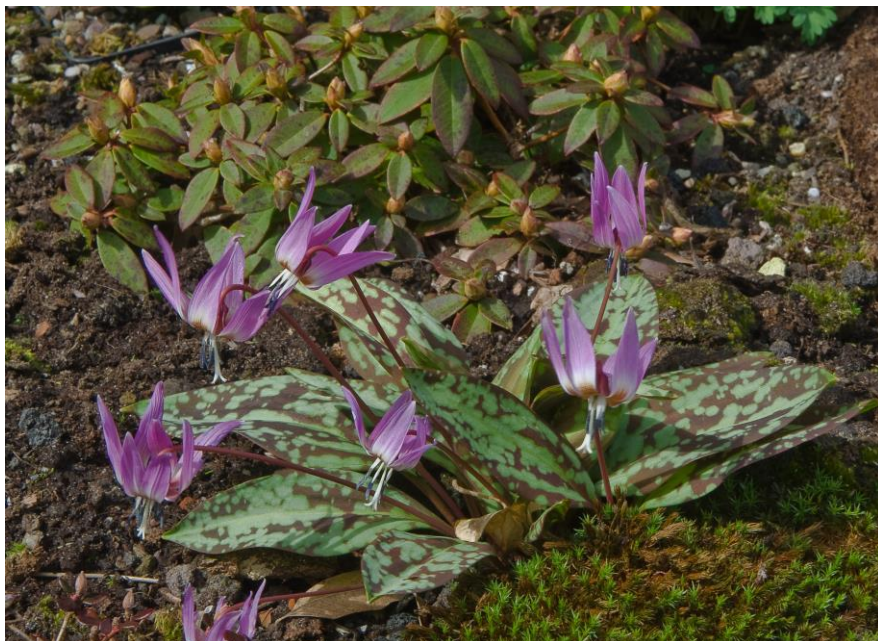
Degene die dit aandachtig lezen, missen misschien een verticaal element in dit tuingedeelte? Oorspronkelijk stond er een zelfgezaaide en klein blijvende Sorbus (zaad ex Nepal). Die heeft het meer dan 20 jaar goed gedaan en groeide uit tot een 1.5m hoge struik maar is plots ten prooi gevallen aan een soort virus of bacterie. Dit betekende het spijtige einde van deze lijsterbes. Het nieuwe verticale element is een beetje smaller geworden. De keuze is gevallen op een *Cephalotaxus* met geelachtige naalden. De ook al gele *Acer shirasawanum 'Aureum'* staat er voorlopig ook nog in, maar zal misschien op termijn te groot worden. Ik snoei hem nu ieder jaar wat bij en hij groeit ook niet echt snel.

Een andere vraag die waarschijnlijk op ieders lippen brandt: "zijn er dan alleen maar successen geboekt?" Natuurlijk niet en sommige haalde ik al aan. *Iris winogradowii* deed het 2 jaar schitterend en wil sindsdien niet meer bloeien. *Dicentra peregrina* is een juweeltje maar overleefde niet. Sinds Vojtech Holubec zijn doortocht maakte bij de VRV weten we nu dat hij een koele crevice nodig heeft die is opgevuld met vulkanisch materiaal. *Diapensia lapponica ssp. obovata*, *Berneuxia thibetica* en *Trillium nivale* groeien voorbeeldig maar willen voorlopig nog niet bloeien. De Soldanella's doen het niet slecht maar lossen toch nog niet alle verwachtingen in. Heel wat Primula's bleken maar een kort leven beschoren. O.a. *Primula maximowiczii*, *szechuanica*, *amethystina* legden uiteindelijk het loodje. De beste zijn voorlopig *Primula magellanica*, *scotica* en enkele eerder genoemde soorten. Er is dus nog veel werk aan de winkel en het

verder uittesten van allerlei plantjes levert zeker de nodige voldoening op. Dat is puur plezier voor iemand van mijn allooi. Het redelijk vochtig houden van het

Shortia soldanelloides.

Erythronium dens-canis 'Old Aberdeen'.

Foto's: Kris De Raeymaeker.

peatbed is misschien een wat minder prettige klus, die is weg gelegd voor de hete zomermaanden. Al zijn de lentemaanden de laatste jaren ook al ontzettend droog. Het is aangewezen om de turfblokken en ook de aarde niet helemaal te laten uitdrogen. Dus, in volle zomer moet ik regelmatig met water aan de slag. Als purist gebruik ik bijna alleen regenwater en ik vul dus op een ouderwetse manier de emmertjes met opvangwater van de kas. Een mens moet er wat voor over hebben...

Er zijn namelijk ook nog eens vijanden die op de loer liggen. De grootste boosdoeners hier zijn de kraaien die de turfblokken helemaal vernietigen. Ze pikken met hun scherpe snavels zo hard in op de zachte blokken dat er soms grote schade wordt aangericht. Vooral in de tijd dat ze nesten maken. Dus af en toe wordt het peatbed ontsierd door beschermend draadwerk of door afschrikmiddelen. Toen we vorig jaar terug kwamen uit verlof waren 2 heel dierbare planten uit de turfblokken gepikt door de kraaien. Hierbij een zeer waardevolle *Omphalogramma* die leek aan te slaan in de turfblokken. Bij deze vaststelling werd meer dan één onvriendelijke kreet geslaakt! Katten uit de buurt graven graag putjes in de rulle grond om hun behoefte te doen. Al te veel mosgroei verstikt soms de kleinere en delicate plantjes die rechtstreeks op de

turfblokken groeien. Ik tracht het mos dus wel wat in toom te houden op sommige plekje zonder het echt helemaal mosvrij te willen maken.

En wat is nu de moraal van het verhaal? Ondanks dat de ligging van dit beschreven peatbed misschien wat verkeerd is ingeschat, zijn er toch heel wat planten die houden van dit plekje en zijn typisch groeimedium. Meer nog, heel wat planten die daar groeien, kan ik niet echt lang in leven houden in de andere delen van onze tuin. Onze tuin kan warm en droog zijn in de zomer. Het is een echte arena die door zijn verlaagd niveau en beschermde ligging voor zinderende temperaturen kan zorgen. Er komt weinig wind en de schaduwplekjes zijn er zeldzaam. Het peatbed is dan toch nog een beetje een oase geworden. En het lijstje met planten die in die oase groeien is toch nog best indrukwekkend. Een aantal planten, die ik hier heb beschreven zullen misschien bij andere tuinliefhebbers wel willen groeien zonder dat ze daar een peatgarden voor nodig hebben. Iedere tuin is verschillend en ieder van ons moet zijn tuin leren ontdekken. Hoe dan ook heb ik de smaak voor deze manier van tuinieren te pakken en ben ik nog steeds op mijn honger voor bepaalde planten. Dus een stukje border met heestertjes en ander spul zal gesloopt worden en plaats maken voor een meer schaduwrijk peatbed. Een vochtiger stukje allicht ook. Daar kunnen we weer nieuwe ervaringen opdoen en hopelijk kunnen we die ten gepaste tijde ook weer met jullie delen. Het leuke van onze hobby is dat het werk nooit af is

evolution plants

Bij inschrijving op mijn
nieuwsbrief ontvangt u een
reisverslag in kleur, van 108 blz. Deze bevat
meer dan 100 foto's en kaarten. Aanbod
geldig zolang de voorraad strekt.

GRATIS

REIZEN IN DE GEMATIGDE KLIMAATZONE

Door Dr. Tom Mitchell

Ik heb een groot deel van 2012 gespenseerd aan het bestuderen van planten in de Balkan, de Kaukasus en Japan. Ik heb mijn ervaringen hieromtrent gedeeld in het dagboek 'Snowdrops and Hellebores' waarvan er nog enkele gratis kopieën te verkrijgen zijn voor de mensen die zich inschrijven op mijn elektronische nieuwsbrief op www.evolution-plants.com.

Veel van de plaatsen die ik bezocht worden bedreigd door ontginning, wat er toe zal leiden dat honderden soorten uitsterven. Ik zou u willen aanmoedigen om uw eigen tuinen als persoonlijke arken te beschouwen waar de biologische diversiteit in bewaard wordt. Ondertussen is het mijn doel om 's werelds meest opwindende bestemming voor plantenliefhebbers en enthousiaste tuiniers te creëren.

www.evolution-plants.com

湯 沢 園 芸

-YUZAWA ENGEI-

Unusual and rare plants and seeds in fields, mountains and alpiners from **JAPAN**

<http://www.yuzawa-engei.net>

<https://www.facebook.com/yuzawaengei>

200-6 Toyama, Minami-Ku, Sapporo-Shi,
Hokkaido, 061-2275, Japan

Trillium camschatcense

Ranzania japonica

Groenstraat 13

PLANTERIJ

Cypripedium 'John Haggard'

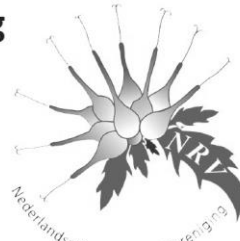
Dit is een recente *Cypripedium*-hybride van Malmgren: *C. hotei* x *C. macranthos*.

Deze winterharde tuinorchidee wordt 40-50 cm hoog en heeft grote bloemen.

Deze en andere Frosch® *Cypripedium*-hybriden zijn te vinden bij de Planterij Groenstraat 13.

www.groenstraat13.be

Nederlandse Rotsplantenvereniging

Word lid van de NRV en doe uw voordeel met:

- Het kwartaalmagazine 'Folium Alpinum' vol met informatie over rotsplanten, bijzondere bolgewassen en andere interessante planten voor kleine tuinen. Ons kwartaalblad wordt 'full-colour' geïllustreerd met fantastische foto's van planten in de natuur en in de tuin.
- Presentaties over rotsplanten door binnen en buitenlandse sprekers;
- Workshops en demonstraties;
- Gratis toegang tot de Botanische Tuinen van de Universiteit Utrecht tijdens de jaarlijkse verkoopdagen;
- Tegen verzendkosten bestellen van zaden van zeer bijzondere planten uit de uitgebreide zaadlijst;
- Een uitgebreid netwerk van plantenliefhebbers.

U kunt lid worden van de NRV door € 27,50 te storten op bankrekening 45.08.98.083 (ABN-AMRO Apeldoorn) t.n.v de Nederlandse Rotsplanten Vereniging en het aanmeldingsformulier op www.rotsplantenvereniging.net in te vullen.

Phytesia.

Specialist van de doorlevende orchideeën !

(*Cypripedium*, *Dactylorhiza*, *Bletilla*,
Epipactis, *Pleione*, *Spiranthes*...)

- Orchideeën voor buiten
- Voor de volle grond of de plantenbak
- Vorstbestendig
- Bloeien elk jaar !
- Vermeerderen zich !

Campagne de Bêche, 1 4557 Scry (Tinlot)
info@phytesia.com - www.phytesia.com

Kwekerij Epimedium

Epimedium is een kwekerij met een uitgelezen keuze aan vaste planten waaronder kruidachtigen, grassen, bloembollen en schaduwplanten.

Opendeurdagen: 23-24 mei 2015

Bloembollenzondag: 27 september 2015

Daniëlle Monbali
Meulestee 56
8020 Oostkamp
Tel.: 050/36.28.41
Gsm: 0495/68.96.58
E-Mail: epimedium@pandora.be
Website: www.epimedium.be

Open:
van 15 maart tot
1 november
van woensdag
t.e.m. zaterdag

9-12u en 13.30-18u

Jaarlijks verlof
van 15 juli tot 14
augustus 2015

www.pitcairnalpines.co.uk

Wide selections of bulbs to order from the web
Erythroniums, Lilies Fritillaria and others

Pitcairn Alpines, Scotts Park, Pitcairngreen, PERTH. PH1 3ET

**Kevock
Garden
plants**

Discover alpine, bog
and woodland plants
from around the world,
with lots of rarities

Mail order, wholesale, design. See our catalogue on our
web site and sign up for special offers.

Stella Rankin, 16 Kevock Road, Lasswade, EH18 1HT, UK.
tel/fax 0131 454 0660 email info@kevockgarden.co.uk
www.kevockgarden.co.uk

PHILIP VAN HILST Alpine & bijzondere rotsplanten

Graag nodig ik u uit voor een bezoek aan de kwekerij gelegen in Kaatsheuvel in het zuiden van Nederland. Wij bieden een ruim assortiment rotsplanten voor een beginnend en gevorderde rotsplantenliefhebber.

Voor bezoek verzoek ik om eerst een afspraak te maken.

Bernsehoef 2

5171 PJ Kaatsheuvel

Tel: 0416-275599

Mob: 06-15616855

Fax :0416-275599

In het voorjaar 2014 is de kwekerij geopend op zondag 6 april.

Op deze dag is de kwekerij geopend van 10.00 tot 16.00 uur.

e-mail: philip.van.hilst@zonnet.nl

Website: www.philipvanhilst.com

KOEN VAN POUCKE

Epimedium en schaduwplanten.

Koen Van Poucke

Heistraat 106

9100 Sint-Niklaas.

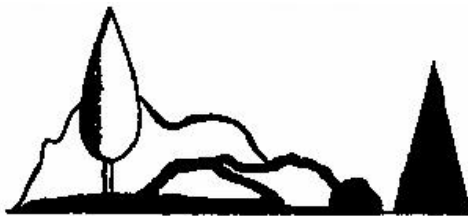
Open: di – za: 9u-18u

Tel. 03/777.76.42

WWW.KOENVANPOUCKE.BE

Kvanpoucke@skynet.be

Herman Geers

Handelsskwekerij B.V.

**Gespecialiseerd in vele zeldzame
en bijzondere soorten en cultivars**

Dwergconiferen en Dwergheesters

Ons bedrijf is gevestigd in Boskoop, het is een klein bedrijf wat gespecialiseerd is in diverse producten.

Het zijn wel allemaal boomkwekerij producten. We praten dus over houtige gewassen. Dat betekent geen vaste planten en dergelijke. Een van de belangrijkste onderdelen van ons bedrijf zijn de dwerg en miniatuur planten. Een ander deel van de kwekerij is plantenveredeling (plantbreeding).

Dat betekent dat we door selecteren, bestuiven en gericht zoeken trachten nieuwe planten en verbetering te vinden. Geïnteresseerden en belangstellenden kunnen altijd op zaterdag langskomen om te zien wat we hebben en hoe we het doen. Onze voorraad planten is te zien en de showtuin te bezichtigen.

Openingstijden: van 9.30 uur tot 16.00 uur

In het voorjaar, elke zaterdag van maart, april en mei

In het najaar, elke zaterdag van september, oktober en november

Graag tot ziens bij

Herman & Thea Geers

Laag Boskoop 104 2771 GZ Boskoop (Nederland)

Tel. : (0031)(0)172 230404

Mobielnr. : (0031)(0)6 54343846

E-mail adres: hermangeers@planet.nl

**Opendeurdagen : 29 maart en
30 maart 2014**

website: www.hgeers.nl

GALANTHUS.EU

Voor onze online
sneeuwkllokjes-
lijst

Sneeuwkllokjes weekend wandelingen

- zaterdag 7 - zondag 8 februari
- zaterdag 14 - zondag 15 februari
- zaterdag 28 feb en zondag 1 maart
(telkens van 9 tot 17 uur)

ALPINES.EU

PRIMULA-AURICULA.EU

HOSTASHOP.EU

GALANTHUS.EU

 Alpenplantenkwekerij Cathy Portier
Margareta Van Vlaanderenstraat 27
8310 BRUGGE
Belgium

 info@coolplants.com

 +32 50 37 00 03

 facebook.com/coolplants.be

alpenplantenkwekerij
cathy portier

— planten uit alle bergstreken —

Plantentuin

Karel Lodewijk Ledeganckstraat 35 Gent

